

INTERGEMEENTELIJK SAMENWERKINGSVERBAND
VOOR RUIMTELIJKE ORDENING EN SOCIO-ECONOMISCHE EXPANSIE

ROBORST FASE 3

WEGENIS- EN RIOLERINGSWERKEN EN AANLEG BUFFERZONE

ARCHEOLOGIE NOTA – 2017D63

Deschepper E., Pede R. & Cherretté B.

SOLVA-ARCHEOLOGIERAPPORT 112

Colofon

Project:

Roborst – Fase 3. Wegenis- en rioleringswerken en aanleg bufferzone. Archeologienota (bureaustudie)
Projectcode: 2017D63
Projectnaam: 17-ROB-MHK
SOLVA Archeologierapport 112

Opdrachtgever:

Gemeente Zwalm
Zuidlaan 36
9630 Zwalm

Uitvoerder:

SOLVA
Intergemeentelijk samenwerkingsverband voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie
Gentsesteenweg 1B
9520 Sint-Lievens-Houtem
Tel: 053/64 65 20

Auteurs:

Ewoud Deschepper (tekst en kaartmateriaal)
Ruben Pede (erkend archeoloog)
Bart Cherretté (redactie)

Bewaarplaats archeologisch ensemble:

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA Archeologisch depot, p/a Industrielaan 25B, 9320 Erembodegem
archeologie@so-lva.be
Tel: 053/64 65 36

Wettelijk depotnummer: D/2017/12.857/49

Afbeelding voorblad: zicht op de motte van Roborst (uit De Decker 2002, p. 77)

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1. Planmatige context.....	4
2. Wettelijk kader	4
3. Vraagstelling	4
4. Resultaten.....	4
Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek	6
1. Beschrijvend gedeelte	6
1.1. Administratieve gegevens	6
1.2. De onderzoeksoopdracht	10
1.3. Een beschrijving van de werkwijze en strategie van het vooronderzoek	14
2. Assessmentrapport.....	16
2.1. Methoden, technieken en criteria.....	16
2.2. Een beschrijving van het assessment van de vondsten	16
2.3. Een beschrijving van het assessment van de stalen.....	16
2.4. Conservatie-assessment	16
2.5. Assessment van de sporen	16
2.6. Assessment van het onderzochte gebied.....	17
3. Bibliografie.....	46
4. Bijlagen	47
4.1 Plannen of figurenlijst	47
4.2 Fotolijst	47
4.3 Lijst van de bijlagen	47

Samenvatting

1. Planmatige context

De gemeente Zwalm wenst te Roborst verscheidene straten heraan te leggen en te voorzien van een gescheiden rioleringsstelsel. Tegelijk wordt een bestaande gracht geherprofileerd en wordt er stroomafwaarts een buffervijver voorzien.

2. Wettelijk kader

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m² en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m².

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen voor de heraanleg van het projectgebied. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.¹

3. Vraagstelling

Het projectgebied bevindt zich buiten maar nabij een historische kern. Het projectgebied wordt gekenmerkt door een lage densiteit aan historische bebouwing, hoewel een aantal historische componenten aanwezig zijn (motte). De vraagstelling richt zich vooral op de landschappelijke historiek van het terrein, de gebruiksgeschiedenis en de impact van de geplande werken. Dit bureauonderzoek gaat na of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

Het doel is informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Er wordt nagegaan of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

4. Resultaten

SOLVA voerde in opdracht van Gemeente Zwalm het voorgeschreven archeologische (voor)onderzoek uit. Ten behoeve van het bekomen van een bekrachtigde archeologienota is een **bureauonderzoek** uitgevoerd.

Landschappelijk valt het projectgebied uiteen in twee delen. Een deel ligt in een kleine beekvallei waarvan de geklasseerde waterloop een restant is. De beekvallei zal oorspronkelijk een natuurlijke afvloeï gewoest zijn, die heden ten dage volledig ingebed en/of gekanaliseerd is. Een ander deel betreft hoger gelegen drogere leemgronden.

¹ Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 2.0 van 1 januari 2017.

De **historische kaarten** tonen aan dat het grootste deel van het projectgebied gevormd wordt door straattracés die minstens tot de 18de eeuw terug gaan, de Machelgemstraat waarschijnlijk zelfs minstens tot de 16de eeuw. Een Romeinse oorsprong van de Machelgemstraat is niet uitgesloten. Het projectgebied ligt deels aan de rand van de historische kern van Roborst, het grootste deel erbuiten. Ter hoogte van de Hoeve ten Daele grenst het onderzoeksgebied aan het areaal van een **castrale motte**. Hoewel deze site waarschijnlijk volledig buiten het projectgebied gelegen is, is het niet uit te sluiten dat bv. delen van de grachten rondom deze site deels binnen het projectgebied vallen.

Binnen de contouren van de geplande werken is voornamelijk het **gebied rondom de Hoeve ten Daele van belang**. In de Machelgemstraat wordt een gescheiden rioleringsstelsel aangelegd. De opvallende knik ter hoogte van de Hoeve ten Daele (Machelgemstraat 1) is mogelijk te wijten aan de aanwezigheid van het neerhof van de castrale motte. Zoals waar te nemen is bij andere dergelijke historische sites (mottes, hoeves met walgracht) in de regio lijkt het historisch wegtracé steeds rond de site te lopen. Het is echter niet uit te sluiten dat (oudere?) delen van de omgrachtingen rondom het eventuele neerhof (deels) binnen het projectgebied vallen. Dit deel van de Machelgemstraat is bovendien vermoedelijk relatief onverstoord.

Langs de zuidoostelijke zijde van de Hoeve ten Daele wordt een nieuwe RWA-gracht/leiding aangelegd ter vervanging van de deels gedempte geklasseerde waterloop. De RWA-gracht/leiding sluit verder aan op het bestaande deel van deze waterloop. Deze zone ligt volledig binnen het beekalluvium. Het betreft een beperkte, 'nieuwe' bodemingreep in een zone die echter reeds sterk vergraven is (Aquafin-tracé en gedempte geklasseerde waterloop). De geklasseerde waterloop is vermoedelijk een restant van de beekvallei die de mottegrachten van water voorzag. Het betreft dus de zuidoostelijke grenszone van deze historische site waar mogelijk de toenmalige beekvallei en de mottegrachten met elkaar in verbinding stonden. Binnen het gabarit van de werken lijkt een interpretatie van dergelijke omvangrijke en complexe structuren echter niet evident.

Op de terreinen ten noordoosten van de motteheuvel is een bufferzone voorzien. De impact op de ondergrond is vrij beperkt aangezien een dijklichaam bovenop de bestaande toestand wordt aangelegd. Hierbij wordt enkel in de werkzone en mogelijk van de dijk 30cm teelaarde verwijderd. De bodemimpact situeert zich dus in een smalle strook rondom de bufferzone. Deze zone is grotendeels in de beekvallei gelegen, het hoogtemodel toont bovendien aan dat het volledige perceel in het verleden reeds is 'verlaagd', mogelijk in functie van bodemontginningen. Het is niet uit te sluiten dat in deze zone sporen aanwezig zijn die te maken hebben met de castrale motte. Echter, het betreft dan waarschijnlijk enkel nog de dieper ingegraven structuren.

De overige delen van het projectgebied liggen ter hoogte van historische wegtracés die alle minstens tot de 18de eeuw terug gaan. Ze liggen buiten de historische kern van Roborst. Behalve een Romeinse site die ten noordoosten van de Machelgemstraat aan het licht kwam, zijn er geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van oudere archeologische sites binnen het projectgebied. Deze straten (Machelgemstraat, Kloosterstraat en Huttegemstraat) van het onderzoeksgebied zijn momenteel volledig verhard en voorzien van een gemengde riolering. De lineaire aard van de werken (heraanleg wegenis en ontdubbeling riolering) in reeds sterk geroerde zones laat bovendien geen ruimtelijk inzicht toe bij eventueel aanwezige archeologische sporen.

Samenvattend kan dus gesteld worden dat het deel van het projectgebied rondom de Hoeve ten Daele een interessant onderzoekspotentieel heeft voor de geschiedenis van de castrale motte en bij uitbreiding Roborst. Bovenstaande elementen doen besluiten dat verder onderzoek wenselijk is.

Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

Projectcode: 2017D63

Sitecode: 17-ROB-MHK

Wettelijk depotnummer: D/2017/12.857/49

Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

Locatie:

Oost-Vlaanderen, Zwalm, Roborst, Machelgemstraat, Kloosterstraat, Huttegemstraat (figuur 2, foto 1-5)

Bounding box: punt 1: x=105786,71/y=172399,12; punt 2: x=107473,13; y=173306,69

Kadastrale gegevens:

Roborst 8ste Afdeling, Sectie A, openbaar domein en perceelnummers 72B, 73H, 74B, 75B, 76K, 78G, 79F, 98^E, 112H, 114C, 115^E, 134C, 134D, 134^E, 135A, 136C, 143H; Roborst, 8ste Afdeling, Sectie B, openbaar domein en perceelsnummers 30/02, 31, 74, 87A, 92, 93, 96F, 117F, 117G, 122C, 131B², 143D, 143^E, 143F, 143G, 145K, 168K, 169A, 170L, 174A (figuur 1)

Oppervlakte van de betrokken kadastrale percelen: 189372 m²

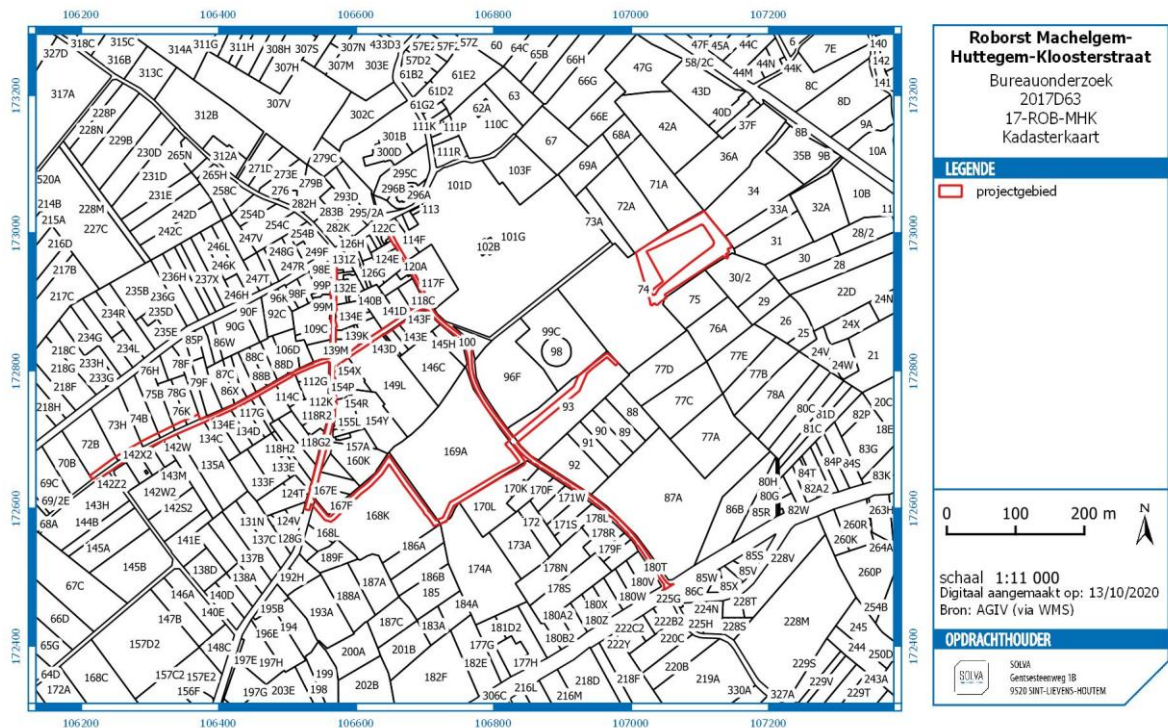
Oppervlakte van de bodemingreep: 21912 m²

Topografische kaart: zie figuur 2

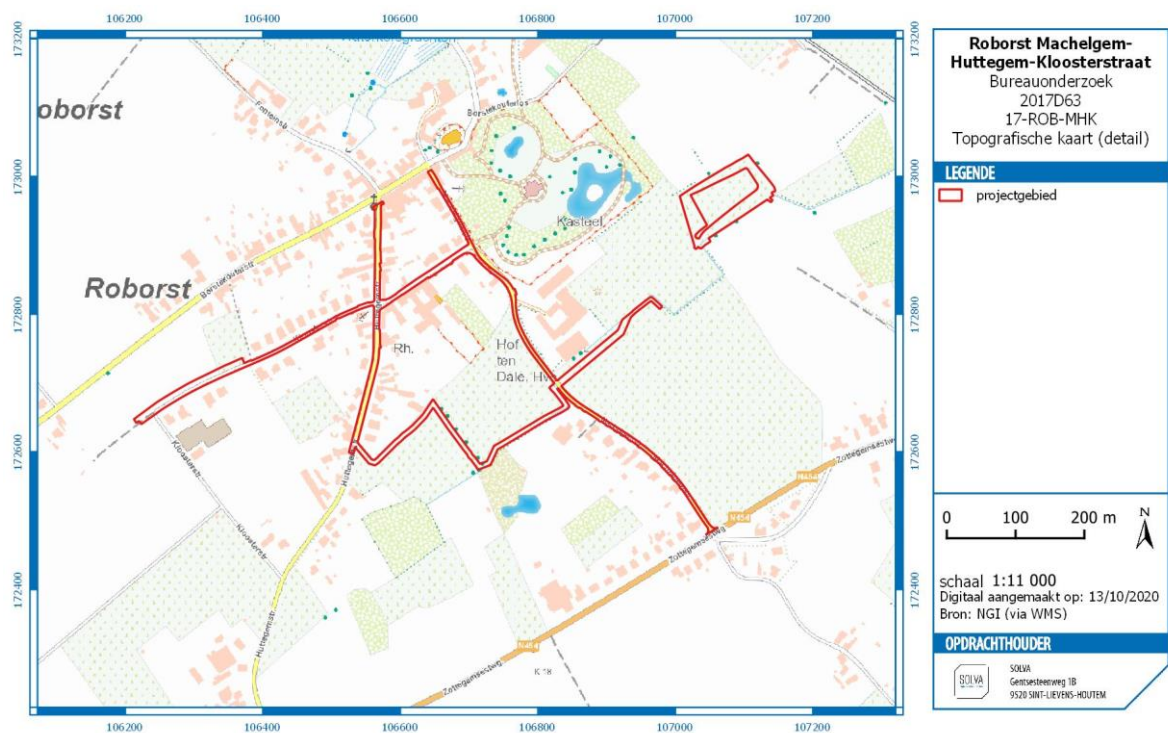
Uitvoeringstermijn: 4/4/2017-04/11/2020

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek

Aard van het onderzoek: bureauonderzoek

Figuur 1: Uittreksel van het kadastraal plan met de situering van het onderzoeksgebied (Adp van het GRB; AGIV).

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (NGI, geraadpleegd via WMS).

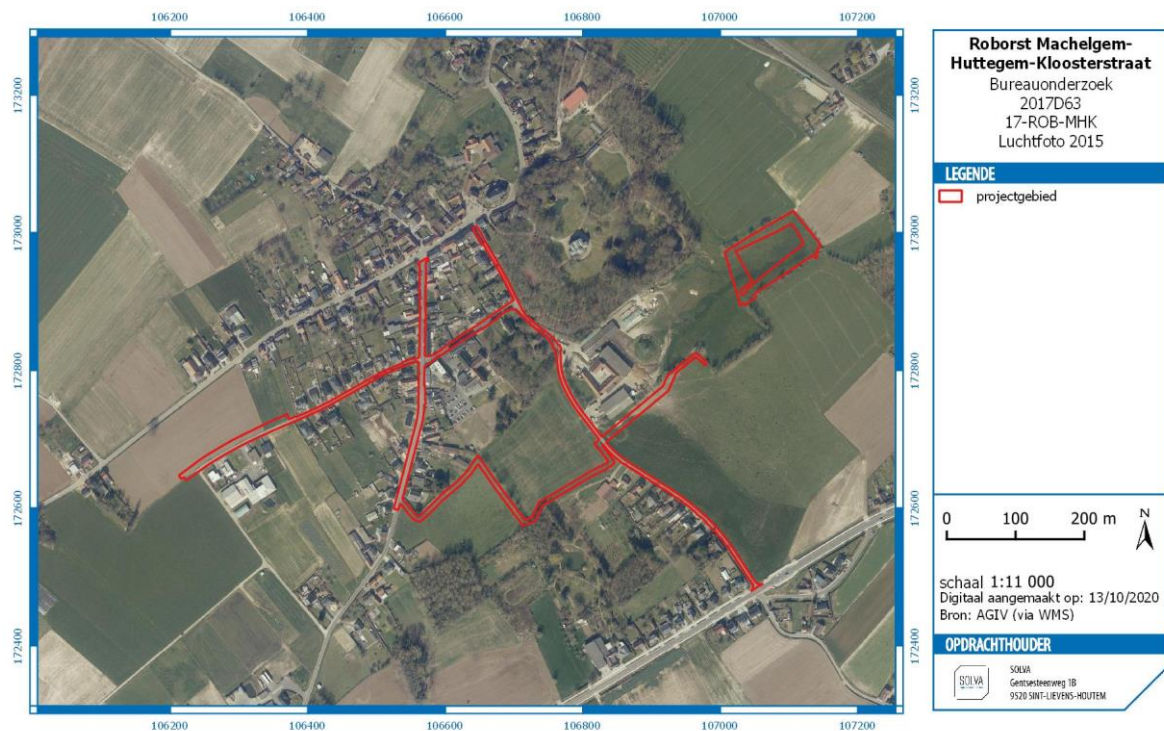

Foto 1: Luchtopname (2015) van het onderzoeksgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

Foto 2: Streetview-beeld (oktober 2009) van de Machelgemstraat en de landelijke omgeving, komende vanaf het kruispunt met de Zottegemsesteenweg (Google Streetview, 31-05-2017).

Foto 3: Streetview-beeld (oktober 2009) van de Machelgemstraat ter hoogte van het Hof Ten Dale. Achter de moderne schuur zijn de bomen die op de motteheuvel staan, zichtbaar (Google Streetview, 31-05-2017).

Foto 4: Streetview-beeld (oktober 2009) van het kruispunt van de Huttegemstraat en de Kloosterstraat, vanuit het zuiden naar het noorden (Google Streetview, 31-05-2017).

Foto 5: Streetview-beeld (oktober 2009) op de Kloosterstraat ten westen van de Huttegemstraat, vanuit het westen naar het oosten (Google Streetview, 31-05-2017).

1.2. De onderzoeksoopdracht

1.2.1. Vraagstelling:

Het bureauonderzoek ten behoeve van de vergunningsaanvraag voor de wegenis- en rioleringswerken en de aanleg van de bufferzone heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevolutie kende het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?
- Wat is de aard en waardering van het kennispotentieel?
- Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

1.2.2. De randvoorwaarden:

Niet van toepassing.

1.2.3. Beschrijving van de geplande werken:

De bestaande toestand

Het grootste deel van het projectgebied (met name de Huttegemstraat, Kloosterstraat en Machelgemstraat) zijn momenteel in gebruik als openbare weg met daaronder riolering.

De Huttegemstraat is nu ca. 6,20 m breed. Er ligt een gemengde leiding onder de straat.

De Kloosterstraat is ca. 2,40 m breed (ten westen van huisnummer 26), ca. 4,50 m breed tussen huisnummer 26 en het kruispunt met de Huttegemstraat, en ca. 4,80 m breed in het deel tussen de Huttegemstraat en de Machelgemstraat. Onder deze straat ligt ook een gemengde riolering.

De Machelgemstraat is ca. 4,80 m breed. Opnieuw ligt er een gemengde riolering onder de straat, behalve ter hoogte van huisnummer 1. Daar ligt een gemengde leiding (transport) langs de westelijke zijde van de straat (Vlaamse rioleringsdatabank).

Daarnaast loopt er in het weiland tussen de Huttegemstraat en Machelgemstraat ook een riolering. Deze start ongeveer ter hoogte van huisnummer 36 in de Huttegemstraat en sluit tussen huisnummers 1 en 8 in de Machelgemstraat aan op de gemengde riolering onder de Machelgemstraat. De gracht die in deze zone geruimd en geherprofileerd wordt, is momenteel ook een gracht, lopende op percelen 168k en 169a.

Het gebied waar de bufferzone komt, is momenteel in gebruik als weiland.

De geplande toestand

De geplande toestand zal besproken worden per deelzone.

Zie bijlage 1 voor een grondplan en lengteprofiel van de werken in de Kloosterstraat.

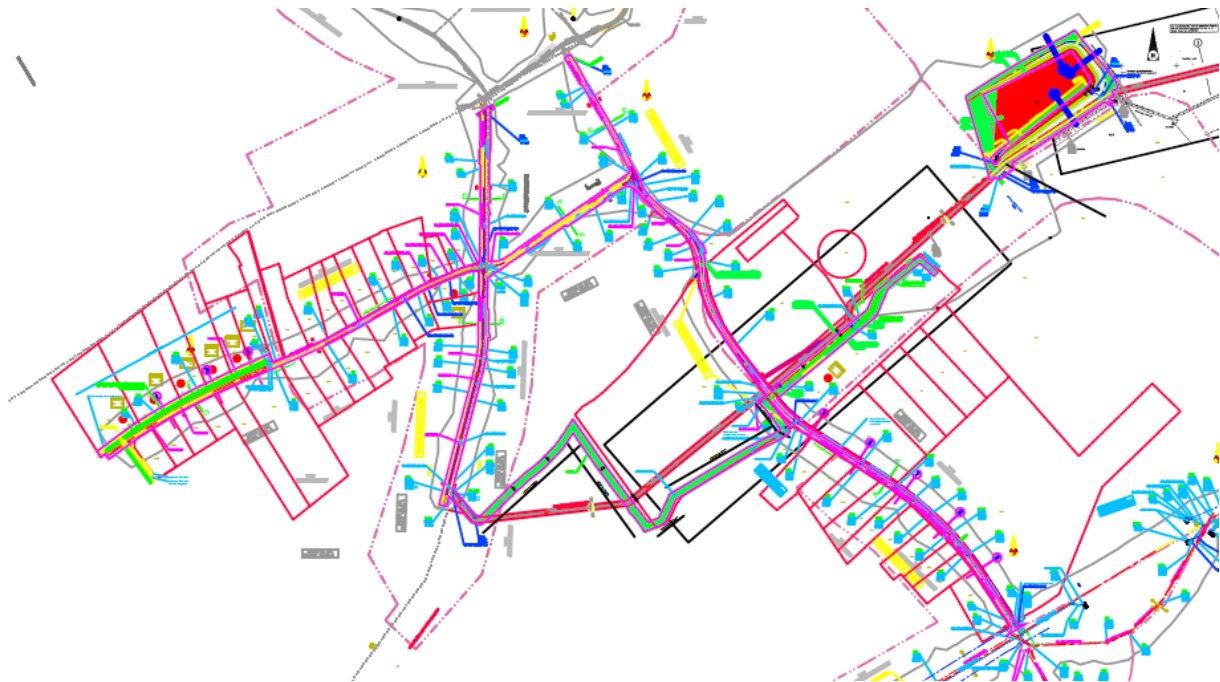
Zie bijlage 2 voor een grondplan en lengteprofiel van de werken in de Huttegemstraat.

Zie bijlage 3 en 4 voor een grondplan en lengteprofiel van de werken in de Machelgemstraat.

Zie bijlage 5 voor een grondplan en lengteprofiel van de werken aan de bufferzone.

Zie bijlage 6 voor een grondplan en lengteprofiel van de werken aan de waterloop tussen de Huttegemstraat en de Machelgemstraat.

Zie bijlage 7 voor een overzicht van het volledige projectgebied.

Figuur 3: Overzicht van het projectgebied, zie bijlage 7.

a) Kloosterstraat

De werken omvatten de volledige Kloosterstraat. Ten eerste gaat het hier om de **aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel**, dat aansluit op dat van de Machelgemstraat. De maximale diepte van de aanleg bedraagt ca. 2,20 m à 2,50 m onder het maaiveld. De diepste punten bevinden zich ter hoogte van R5 en R15. De RWA-leiding komt in buizen van 400 mm diameter, de DWA-leiding in buizen van 250 mm diameter. Beide leidingen liggen quasi centraal onder de weg, naast elkaar. Hierbij zal de breedte van deze sleuf op basis van de ontwerpplannen zo'n 4,00 m bedragen.

De **nieuwe wegenis** heeft een opbouwdikte van maximum 0,56 m, waarbij rekening moet gehouden worden met een lokale verdieping ter hoogte van de kantstroken, in functie van de aanleg van de drainagesleuf.

Ten derde wordt ook een **buffergracht** aangelegd. Deze loopt ter hoogte van huisnummer 33 tot huisnummer 19, naast de straat, aan de andere zijde dan de woningen. Hij wordt verder doorgetrokken langsheen perceel A143h. De gracht heeft een maximale diepte van 2,00 m ten

opzichte van het maaiveld. De palen in functie van de beschoeiing, worden tot op zo'n 4,00 m à 5,00 m onder het maaiveld geplaatst.

b) Huttegemstraat

De werken starten ter hoogte van de aansluiting met de Borstekouterstraat en eindigen ter hoogte van de Huttegemstraat nr. 36. De **nieuw aan te leggen riolering** zal aan beide zijden aansluiten op de bestaande. Maximale diepte van de aanleg is ca. 2,20 à 2,50 m onder het maaiveld; dit diepste punt bevindt zich ter hoogte van R33. Het betreft een gescheiden rioleringsstelsel, waarbij de DWA- en RWA-leidingen naast elkaar zullen liggen, centraal onder de weg. De DWA-leiding komt in buizen van 250 mm diameter, de RWA-leiding in buizen van 600 mm diameter. Vanaf R35 en verder naar het noorden gaat het voor de RWA echter om 500 mm buizen; vanaf R12 en verder naar het noorden gaat het om 400 mm buizen. Aangezien beide leidingen naast elkaar worden aangelegd, kan aangenomen worden dat er één sleuf gegraven zal worden. Deze zal, volgens de aangegeven breedtes op de ontwerpplannen, 3,00 m breed zijn.

De **nieuwe wegenis** zal een opbouwdikte van maximum 0,56 m hebben, waarbij rekening moet gehouden worden met een lokale verdieping ter hoogte van de kantstroken, in functie van de aanleg van de drainagesleuf.

c) Machelgemstraat

De werken omvatten de volledige Machelgemstraat tussen de Borstekouterstraat en de Zottegemsesteenweg. Er wordt een **gescheiden rioleringsstelsel** aangelegd, waarbij de RWA-leiding vertrekt in het noorden aan de Borstekouterstraat en aansluit op de RWA-leiding komende uit de Kloosterstraat. De RWA-leiding verlaat de Machelgemstraat ter hoogte van huisnummer 1 om via de achterliggende percelen aan te sluiten op de bufferzone (zie verder). In het zuiden vertrekt de RWA ter hoogte van de Zottegemsesteenweg. Ze sluit ter hoogte van huisnummer 8 aan op de bestaande waterloop, die wel geherprofileerd wordt (zie verder). De DWA-leiding vertrekt in het noorden uit de Borstekouterstraat en sluit ter hoogte van huisnummer 1 aan op een bestaande collector. Ter hoogte van de Kloosterstraat sluit de DWA-leiding komende uit deze laatste straat, aan op de DWA lopende in de Machelgemstraat. In het zuiden vertrekt de DWA aan de Zottegemsesteenweg om ter hoogte van huisnummer 8 aan te sluiten op een bestaande Aquafin-collector. In het noorden loopt de DWA in buizen van 250 mm, de RWA in buizen van 400 mm tot R20; tussen R20 en R21 gaat het om een leiding van 100 mm diameter; voorbij R21 en verder naar het zuiden om buizen van 600 mm diameter. In het zuiden heeft de RWA een diameter van 300 mm, de DWA van 250 mm.

De maximale diepte van het noordelijk stelsel bedraagt ca. 2,30 m onder het maaiveld ter hoogte van R23. De maximale diepte van het zuidelijk stelsel bedraagt ca. 2,30 m onder het maaiveld ter hoogte van R112.

In het noordelijk deel zullen beide leidingen vermoedelijk, wegens hun centrale ligging onder de weg, samen in één sleuf aangelegd worden tot huisnummer 1. Deze sleuf zal op basis van de ontwerpplannen ca. 3,60 m breed zijn. De RWA-leiding loopt verder tot voorbij huisnummer 1, waar ze dan verder loopt op de achterliggende percelen. De aanlegsleuf zal 1,80 m breed zijn. In het zuidelijk deel liggen beide leidingen naast elkaar, centraal onder de weg. De aanlegsleuf zal hier 2,50 m breed zijn.

De **nieuwe wegenis** zal een opbouwdikte van maximum 0,61 m (ter hoogte van dwarsprofiel A) en maximum 0,55 m (ter hoogte van dwarsprofiel E) hebben, waarbij rekening moet gehouden worden met een lokale verdieping ter hoogte van de kantstroken, in functie van de aanleg van de drainagesleuf.

d) Aanleg bufferzone (percelen 93, 74 en 75)

De **RWA-leiding komende uit de Machelgemstraat**, langs huisnummer 1, **wordt verder doorgetrokken** (deels gracht, deels leiding) richting noordoosten op een maximale aan te leggen diepte van ca. 3,20 m onder het maaiveld ter hoogte van R26. Deze sluit verder richting noordoosten aan op de bestaande geklasseerde waterloop.

De **bufferzone** wordt aangelegd door middel van het **opwerpen van taluds op het bestaande maaiveld**; hier zijn dus geen uitgravingen voor nodig met uitzondering van een **afgraving van 0,30 m om de bestaande teelaarde** te verwijderen. De bestaande teelaarde wordt plaatselijk weg gehaald, met name in de werfzone en afhankelijk van de werken mogelijk ook op de locatie van de op te werpen taluds. De zone binnen de taluds blijft ongewijzigd.

Aan de uitstroom van de buffervijver wordt één constructie geplaatst (ST01), die 1,00 m onder het maaiveld zal liggen. Enkele kopmuren rondom de buffervijver zullen ca. 1,00 m à 1,50 m diep onder het maaiveld aangelegd worden.

e) Ruimen en herprofilen van de bestaande waterloop (percelen B168k en B169a)

De **bestaande waterloop tussen de Huttegemstraat en Machelgemstraat** voorziet in de RWA-afwatering, maar **moet geruimd en geherprofileerd worden**. De werken omvatten het afgraven van de aanwezige teelaarde over een dikte van 0,30 m, waarbij de maximale graafdiepte 0,50 m bedraagt. Ten behoeve van de werken wordt een werfweg in steenslag aangelegd, die na de werken verwijderd wordt.

f) Bemaling

In elk deelproject, met uitzondering van het ruimen en herprofilen van de bestaande waterloop, zal met bemaling gewerkt worden. Bedoeling is de grondwatertafel te verlagen tot ca. 1,00 m onder het aan te leggen niveau van de riolering. De bemaling zal steeds lokaal gebeuren volgens de vordering van de werken.

1.3. Een beschrijving van de werkwijze en strategie van het vooronderzoek

1.3.1. Motivering van de onderzoeksstrategie, -methoden en -technieken :

-Strategie

In deze nota wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd **voor een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden**. Dit type onderzoek heeft als bijkomend doel de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen.

Dit bureauonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

-Methoden en technieken

Daartoe is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbare georeferentie kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek:

Alle hieronder vernoemde bronnen zijn geconsulteerd door Ewoud Deschepper. Opmaak van de figuren en de georeferentie geschiedde door Ewoud Deschepper. Inhoudelijke afwegingen en keuzes zijn in overleg geschied tussen Ewoud Deschepper, Ruben Pede en Bart Cherretté.

1.3.3. Gebruikte materiaal en technische specificaties, en motivering van de selectie van bronnenmateriaal:

Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de **bodemsoorten**. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems en/of resten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht worden. De aardkundige gegevens zijn online opgezocht via de Bodemverkenner (www.dov.vlaanderen.be) en de Geopunt-kaart (www.geopunt.be), de kaarten zelf zijn geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van deze kaarten is de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Het belangrijkste beschikbare **historisch kaartmateriaal** is vooral geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Deze informatie uit het historische kaartmateriaal kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel oudere bodemarchief. Het historisch kaartmateriaal is georeferentie geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van het kaartenmateriaal is het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen.

Voor het archeologisch kader is de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) geraadpleegd, alsook de beschikbare literaire bronnen.

De bouwplannen zijn door Sweco en gemeente Zwalm ter beschikking gesteld. Een begeleidende nota in verband met de werken is eveneens door Sweco opgesteld en ons bezorgd.

Een terreinbezoek was niet noodzakelijk gezien de actuele toestand van het terrein zichtbaar is op recente luchtfoto's en beelden (google maps en streetview) en de opdrachtgever ons de huidige toestand van het terrein kon mededelen.

Alle gegevens werden hierna samengebundeld in voorliggende archeologienota.

1.3.4. Beschrijving en motivering van afwijkende methodiek en van bijstellingen van de oorspronkelijke strategie:

Niet van toepassing.

1.3.5. Inbreng van specialisten:

Niet van toepassing.

1.3.6. Omschrijving van de algemene wetenschappelijke advisering door externen:

Erik Thoen (Vakgroep Geschiedenis, Universiteit Gent) gaf meer uitleg met betrekking tot perceelsstructuren.

2. Assessmentrapport

2.1. Methoden, technieken en criteria

Dit assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het **bureauonderzoek**: dit zijn alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

2.2. Een beschrijving van het assessment van de vondsten

Niet van toepassing.

2.3. Een beschrijving van het assessment van de stalen

Niet van toepassing.

2.4. Conservatie-assessment

Alle gegenereerde data die in het kader van deze archeologienota tot stand komen, worden door SOLVA digitaal bewaard op een centrale server die dagelijks “in-huis” wordt gebackupid en off-site wordt gekopieerd. Alle gegenereerde data en rapporten zijn geïntegreerd in de SOLVA-Archeologiedatabank raadpleegbaar. Een conservatie-assessment voor vondsten of stalen is bij deze bureaustudie niet van toepassing.

2.5. Assessment van de sporen

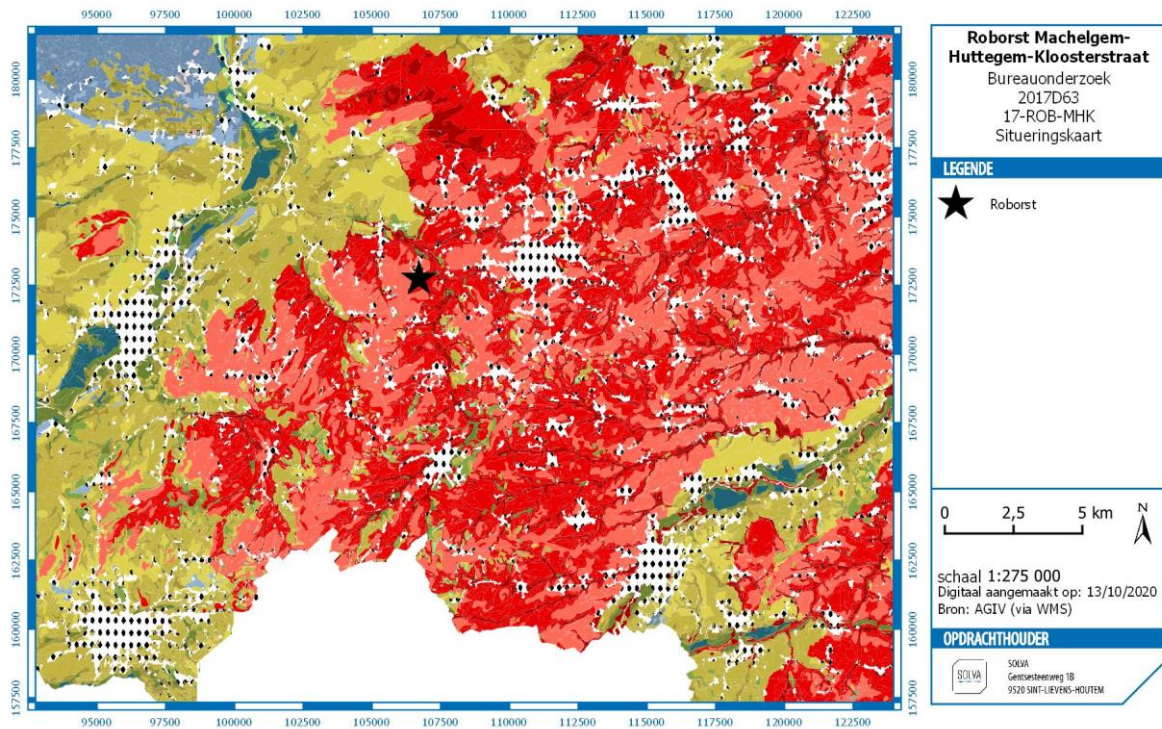
Niet van toepassing.

2.6. Assessment van het onderzochte gebied

2.6.1. Een tekstuele beschrijving van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied (aardkundige en hydrografische situering, grondgebruik, fysisch-geografische gegevens, geraadpleegde bronnen)

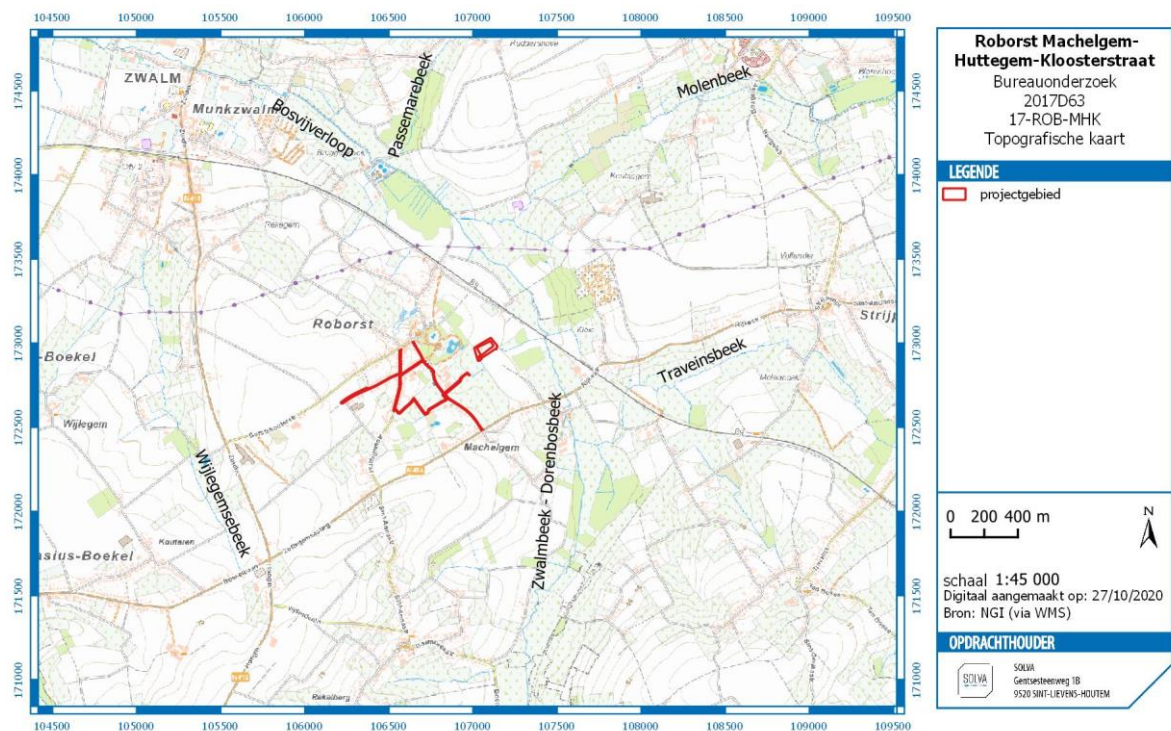
Algemene landschappelijke en planmatige situering

Roborst is een deelgemeente van Zwalm en ligt in het zuidoosten van de gemeente, ten noorden van Rozebeke en ten zuiden van Munkzwalm. In het oosten grenst Roborst aan Zottegem. De gemeente Zwalm ligt tussen Gavere, Zottegem, Brakel, Horebeke en Oudenaarde.

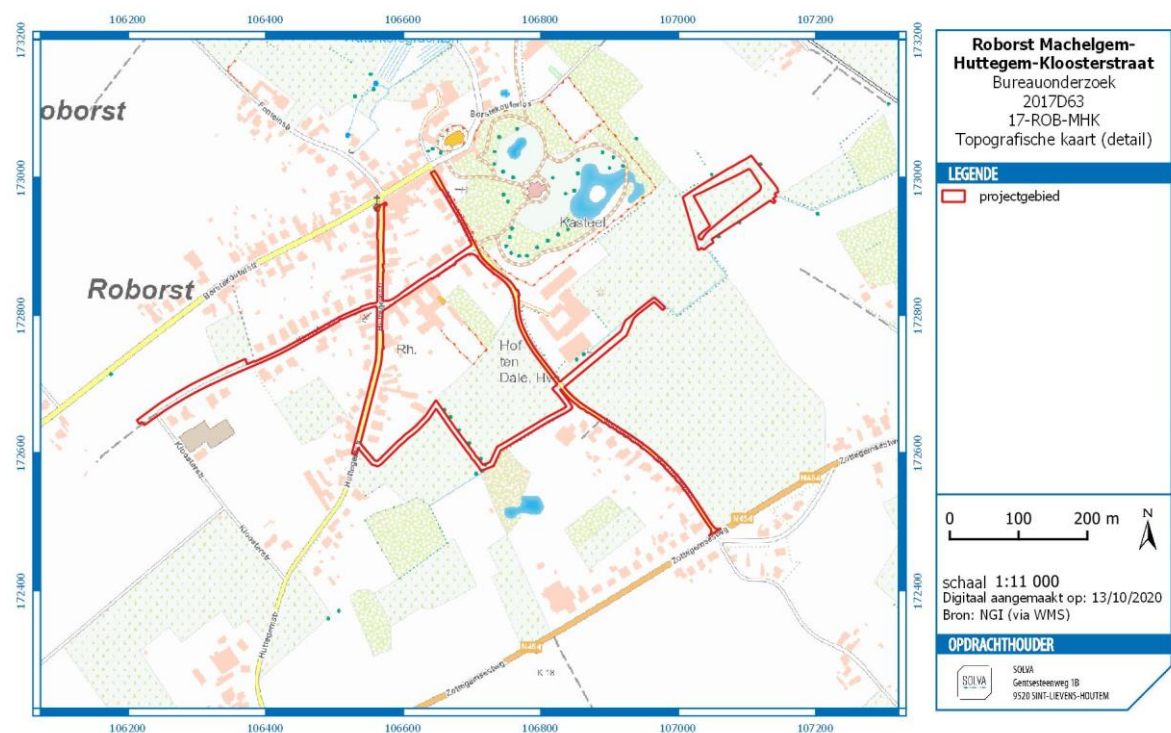

Figuur 4: Situering van Roborst (Zwalm) op de bodemkaart (aangegeven met ster). Oranje: zandleemstreek, rood: leemstreek. (bron: AGIV).

Het projectgebied ligt **vlakbij het historische centrum van Roborst**, en omvat twee straten die de verbinding vormen tussen de Borstekouterstraat (die de centrale as van de woonkern vormt) en de Zottegemsesteenweg (Machelgemstraat en Huttegemstraat). De Kloosterstraat ligt parallel aan de Borstekouterstraat.

Figuur 5: Situering van het onderzoeksgebied binnen de gemeente Zwalm (NGI, geraadpleegd via WMS).

Figuur 6: Detail van de topografische kaart ter hoogte van het projectgebied (NGI, geraadpleegd via WMS).

Volgens het Gewestplan ligt het projectgebied enerzijds in 'woongebieden met landelijk karakter', 'parkgebieden', 'agrarische gebieden' en 'landschappelijk waardevolle agrarische gebieden'.

Figuur 7: Situering van het projectgebied op het Gewestplan (Agentschap Ruimte Vlaanderen, geraadpleegd via WMS).

Aardkundige en hydrografische situering

-Beknopte geologische en geomorfologische schets van de regio²

Het projectgebied ligt in de ‘**ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone**’, en meer bepaald in het **Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict**. Tot dit ecodistrict behoren de Vlaamse Ardennen, de Kesterberg en Oudenberg (Pajottenland), maar ook zijn uitlopers. Typisch binnen dit gebied is het voorkomen van veelvuldige bronnen, dit op de kleilaag van de Formatie van Gent, Lid van Merelbeke. Verder zijn ook de Diestiaanheuveld (ten zuiden) typerend voor het gebied. Het volledige gebied bezit (vrij) grote reliëfverschillen, met voornamelijk lemig afzettingen.

Reliëf

De sterke erosie op het einde van het tertiair en tijdens het pleistoceen veroorzaakte het huidig golvend tot sterk golvend reliëf. Dit levert een opeenvolging op van open kouters op de leemruggen en, in de beekdalen, depressies met een gesloten begroeiing. In het zuiden wordt het landschap bepaald door de zogenaamde Zuid-Vlaamse Heuvelrij. De valleien zijn daar zeer sterk ingesneden, soms bijna kloofdalen, en de ruggen zijn zacht hellend. Er is een opeenvolging te zien van langgerekte leemruggen met relatief vlakke delen en zachte hellingen, gescheiden door talrijke beekvalleien en depressies, die dikwijls begrensd zijn door een steile rand. Typisch is het voorkomen van asymmetrische dalen, door de ongelijkmatige afzetting van de loesspakketten tijdens de laatste ijstijd.

Het reliëf in het district is golvend tot sterk golvend, zelfs plaatselijk heuvelig in het zuidelijke deel, met hellingsgraden van 9 % en meer. Het wordt gekenmerkt door een opeenvolging van ruggen,

² We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept ‘ecodistrict’ worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken. Specifiek voor het Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict vermelden we hier de meest relevante passages die een invloed zouden kunnen hebben op het projectgebied, uit: Sevenant *et al.* 2002, p. 36 e.v.

afgewisseld met diep ingesneden beekvalleien en secundaire depressies. Het zuidelijk deel bestaat uit een aantal westzuidwest-oostnoordoost georiënteerde heuvelrijen, wier absolute hoogte van zuid naar noord progressief afneemt. De hoogste heuvelrij situeert zich in de buurt van de taal- en gewestgrens, met onder andere de Kluisberg, de Spinnessenberg, de Hotondberg, de Muziekberg, de Pottelberg en de Mont de Rode, maar ook de Oudenberg (Geraardsbergen). Op het raakpunt van de oost-west en noord-zuid gerichte heuvelkammen van de Vlaamse Ardennen bevindt zich het hoogste punt (d'Hoppe, 157,5m) in het bos van Pottelberg. Deze kam vormt de geologische ruggengraat van het fysisch landschap en is een onderdeel van een groter geheel van getuigenheuvels dat zich uitstrekt van Frans-Vlaanderen via het West-Vlaams Heuvelland, de Vlaamse Ardennen, het Pajottenland en het Hageland tot Midden-Limburg waar het tegen het Kempisch Plateau uitwigt. Een lagere, structurele kamlijn waarvan de hoogste delen met de hoogtelijn van 100 m flirten en die ten opzichte van het hydrografisch stelsel duidelijk contrasterend is, omvat van west naar oost volgende plateaus: Eikenberg-Kappelleberg-Boigneberg (Maarkedal), Varentberg-Hoogkouter (Horebeke), plateau Pottenberg-Leberg-Valkenberg (Brakel), Steenberg-Potaardeberg (Zottegem) en tenslotte de Biezelenberg (Herzele). Vermits de weerstandbiedende ijzerzandsteenlagen er volledig weggespoeld zijn, profileren deze plateaus zich als open akker- en kouterlandschappen.

Bodems

De bodemseries worden gerangschikt in twee groepen. Enerzijds de plateau- en hellinggronden met hoofdzakelijk (niet tot sterk gleyige) diepe leemgronden (meer dan 80 cm dik) met een al dan niet (sterk) gevlekte textuur B-horizont. Verspreid, maar vooral langs de valleiranden komen ondiepe leemgronden met textuur B-horizont voor, met een zand- of kleisubstraat beginnend op geringe diepte, evenals beperkte oppervlakten zandleem- en kleigronden met een niet bepaalde profielontwikkeling. Plaatselijk, op enkele hoge toppen en steile hellingen, dagzoomt het tertiair kleiig of zandig materiaal.

Anderzijds zijn er de vallei- en depressiegronden, met dominantie van jonge leem- of zandleembodems zonder profielontwikkeling.

Het noordelijk gebied wordt plaatselijk gedomineerd door zandleemgronden, evenals het gebied rondom de alluviale vlakte van de Dender en de Bellebeek.

De beekalluvia staan onder invloed van een permanente grondwatertafel, die aan een regelmatige seizoenschommeling onderhevig is. Op de plateau- en hellinggronden ligt de watertafel zeer diep, behalve waar stuwwater en bronniveaus voorkomen. Deze bronniveaus treden overal op waar watervoerende lagen van het tertiair substraat dagzomen.

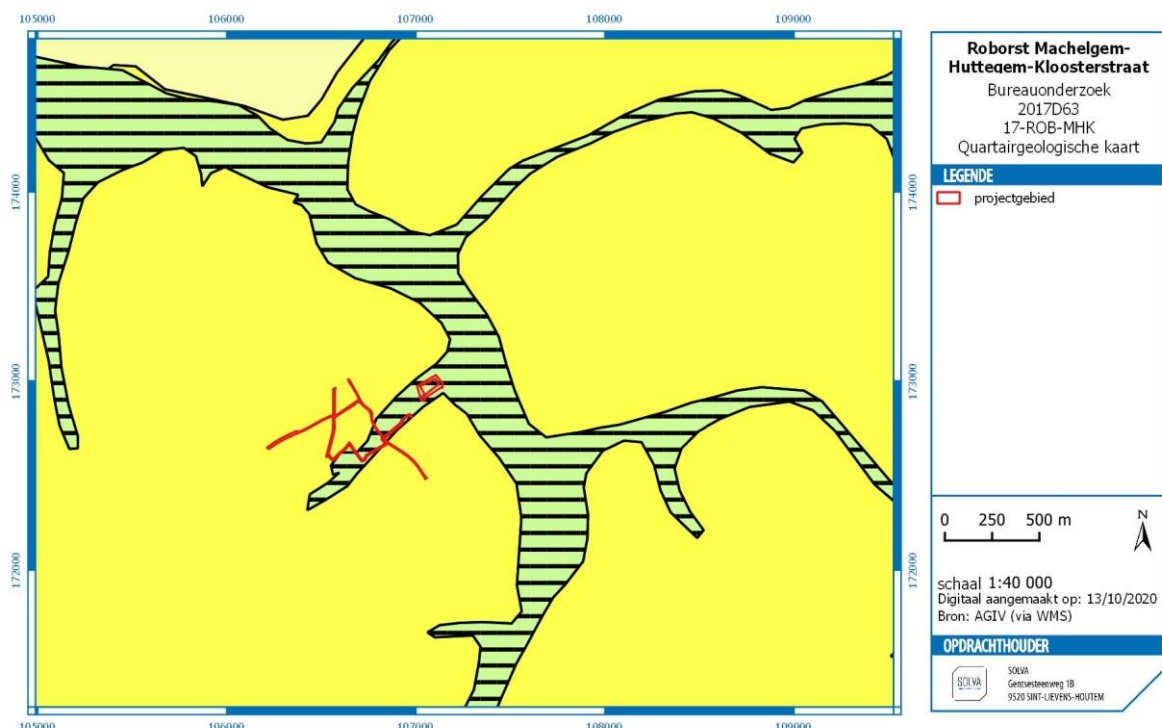
Geologie

Tijdens het tertiair werden door de zee verschillende zand- en kleilagen afgezet, achtereenvolgens de Formatie van Kortrijk, Formatie van Tielt, Formatie van Gent, Formatie van Lede, Formatie van Maldegem en Formatie van Diest. Na daling van de zeespiegel werden deze sedimenten in het pleistoceen (quartaire) door erosie aangetast, en dan voornamelijk de zandige formaties. De kleiige lagen boden meer weerstand aan de erosie en vormden de heuveltoppen van het tertiair reliëf. Hierdoor vormt de Formatie van Gent nu het hoofdsubstraat, en zijn de Formatie van Lede en Maldegem nog slechts op de heuvelruggen te vinden. Van de Formatie van Diest zijn nog slechts enkele relictten over op de hoogste toppen (Vlaamse Ardennen en heuvels ten zuiden van Geraardsbergen). Tijdens de laatste ijstijd werd dit landschap bedekt met niveo-eolische leem (0 tot 15 m). Onder invloed van de overheersende westenwinden tijdens het weichselglaciaal werden de naar het westen gerichte hellingen slechts met een dunne laag löss bedekt. Op plaatsen die tegen de dominerende winden beschermd waren (de oostelijk gerichte hellingen en de kleinere plateaus) is de lössmantel zeer dik. De tertiaire lagen komen slechts op een zeer beperkt aantal plaatsen aan het oppervlak.

Gedurende het holoceen had eerst een riviererosie van het pleistocene leemdek plaats. De beekvalleien werden verder uitgediept en er ontstonden ook secundaire depressies. De vallei van de Dender bijvoorbeeld werd uitgeschuurd tot op de leperiaanse kleilagen. Later werd de vallei gedeeltelijk opgevuld met lemig alluvium en venig materiaal. Ten gevolge van ontbossing in recente tijden trad hellingserosie op; het meeste afgespoelde materiaal werd als colluvium afgezet aan de voet van de hellingen.

-Het projectgebied

De quartairgeologische kaart toont dat het projectgebied deels in Type 2 ligt, 'geen holocene en/of tardiglaciaire afzettingen bovenop de pleistocene sequentie', en deels in Type 3a, 'holocene en/of tardiglaciaire fluviatiele afzettingen bovenop de pleistocene sequentie'.

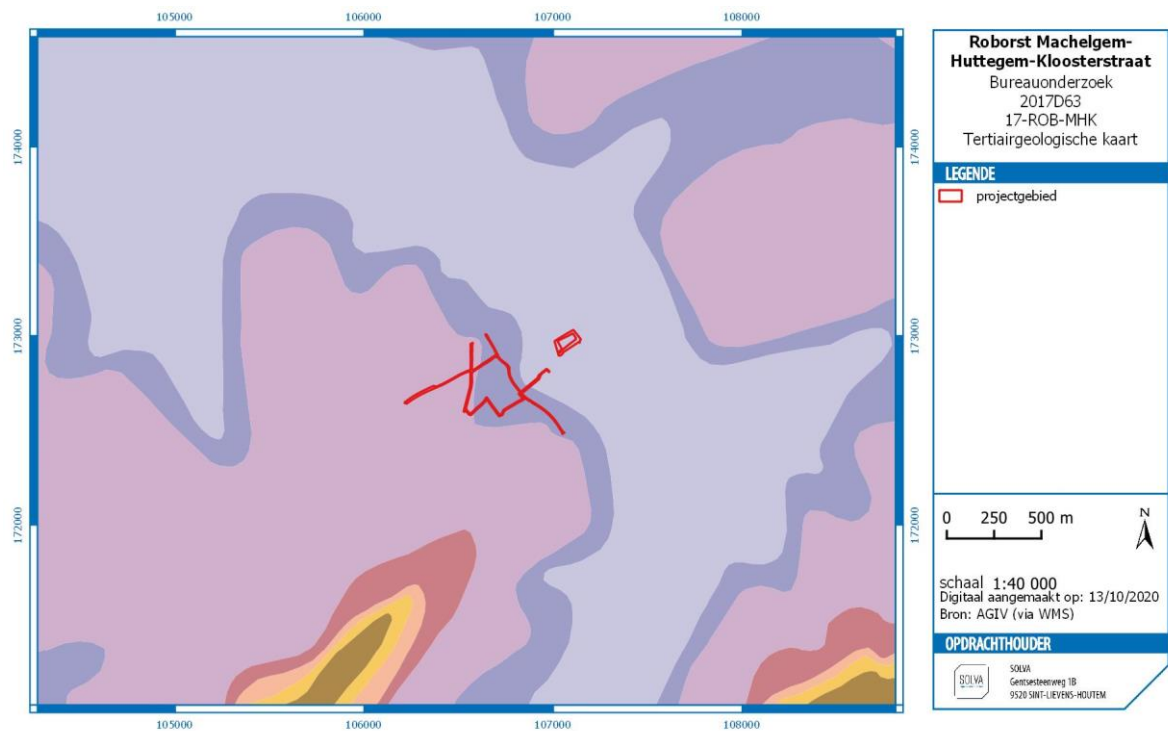
Figuur 8: Quartairgeologische profieltypenkaart ter hoogte van het projectgebied (DOV, geraadpleegd via WMS).

Type 2 omvat eolische afzettingen van het weichseliaan of mogelijks vroeg-holoceen en/of hellingsafzettingen van het quartair. Type 3 omvat chronologisch van oud naar jong: fluviatiele afzettingen van het weichseliaan³; eolische afzettingen van het weichseliaan of mogelijks vroeg-holoceen en/of hellingsafzettingen van het quartair⁴; fluviatiele afzettingen van het holoceen en mogelijks het tardiglaciaal.

De tertiairgeologische kaart toont dat het projectgebied op drie verschillende formaties ligt: van oost naar west gaat het om het Lid van Moen (grijze klei tot silt met kleilagen), Lid van Aalbeke (donkergrijze tot blauwe klei) en de Formatie van Tielt (kleihoudend grijsgroen zeer fijn zand tot silt).

³ Deze eenheid ontbreekt mogelijks.

⁴ Deze eenheid ontbreekt mogelijks.

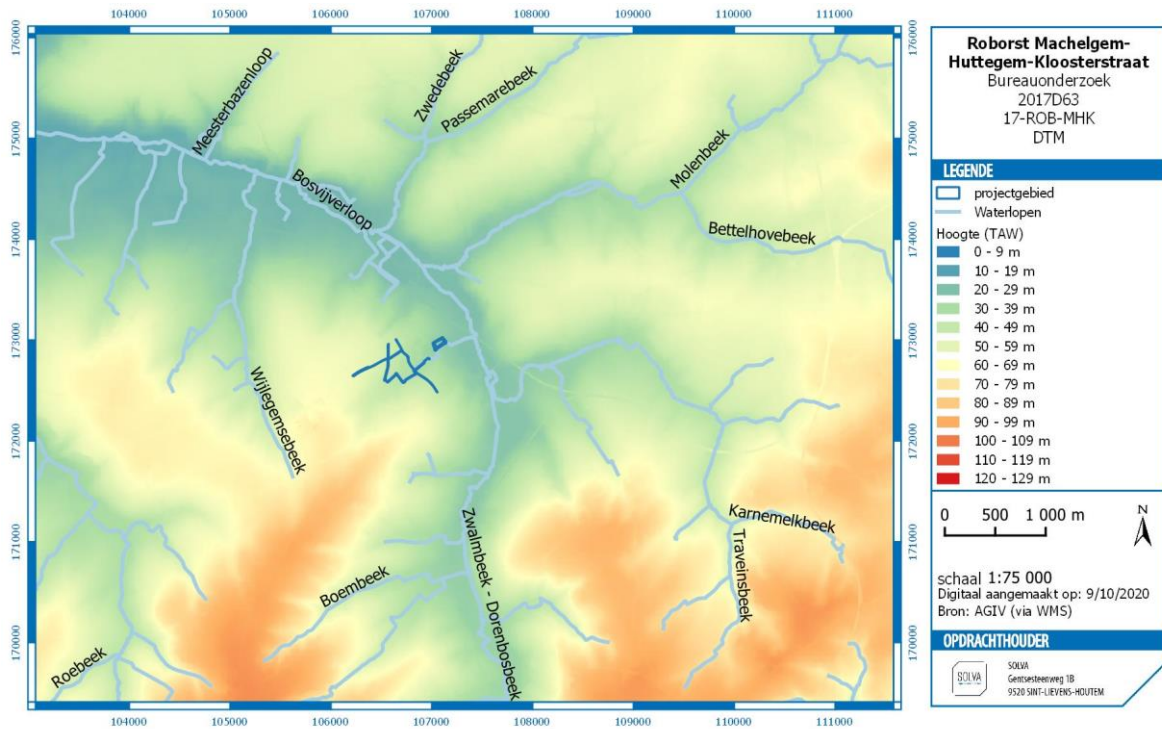

Figuur 9: Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (DOV, geraadpleegd via WMS).

Voor het gebied is geen **geomorfologische** kaart beschikbaar.

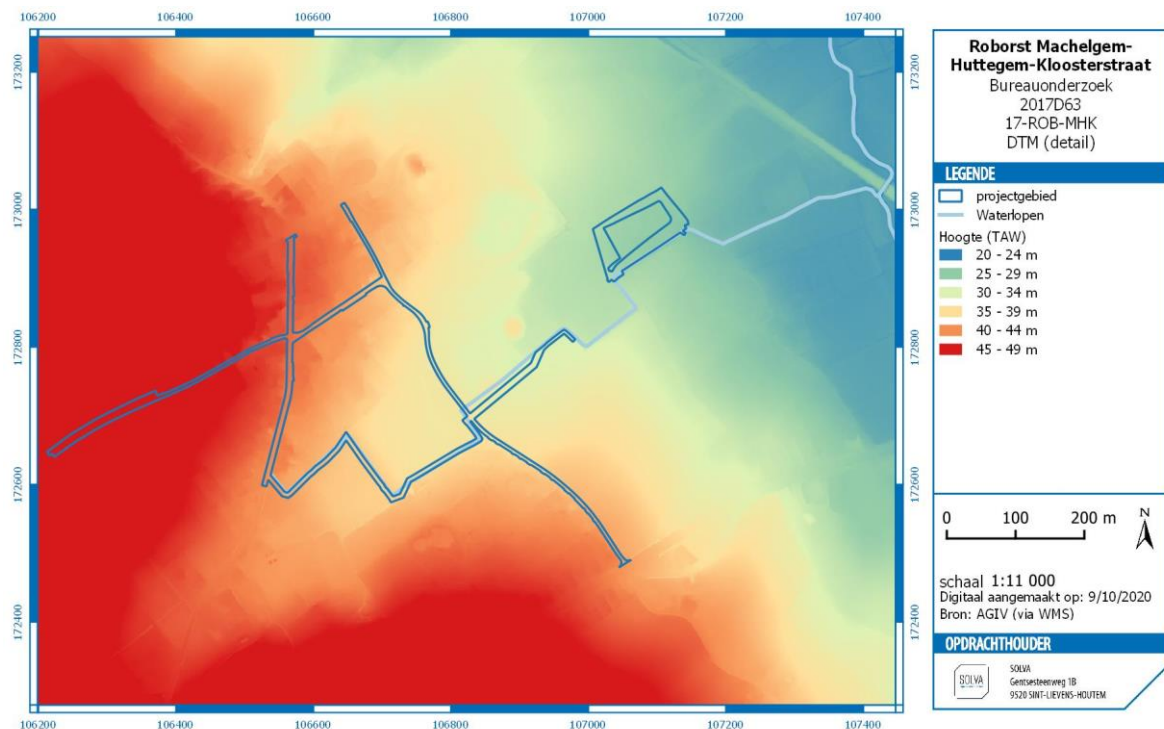
Fysisch-geografische gegevens en grondgebruik

Het projectgebied ligt op de noordoostelijke flank van een noord-zuid georiënteerde heuvelrug die aan deze zijde afloopt naar de Zwalmbeek. Het hoogste punt ligt in het westen op ca. 57,60 m TAW; het laagste punt ligt in het oosten op ca. 25,20 m TAW. Doorheen het projectgebied loopt een geklasseerde waterloop van derde categorie die geen naam heeft.⁵

Figuur 10: Hoogtemodel van het projectgebied en omgeving, met aanduiding van de waterlopen (AGIV; DHM Vlaanderen II, eigen bewerking).

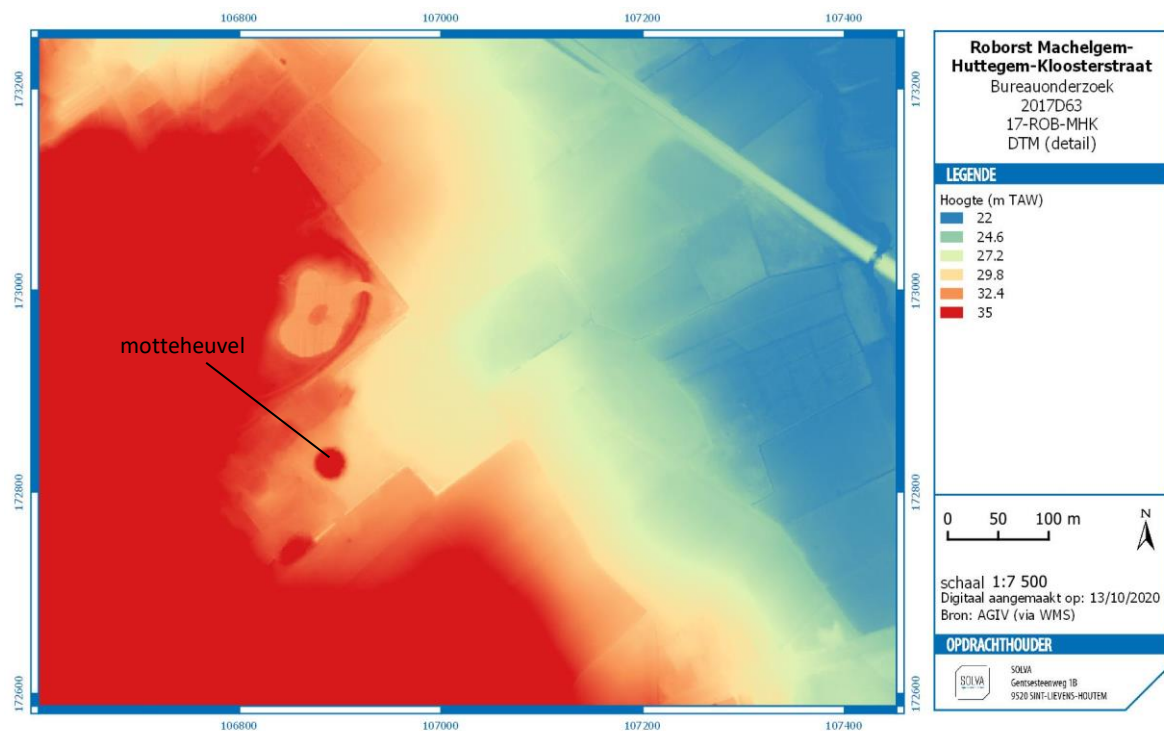
⁵ Het is deze waterloop die geruimd en geherprofileerd wordt.

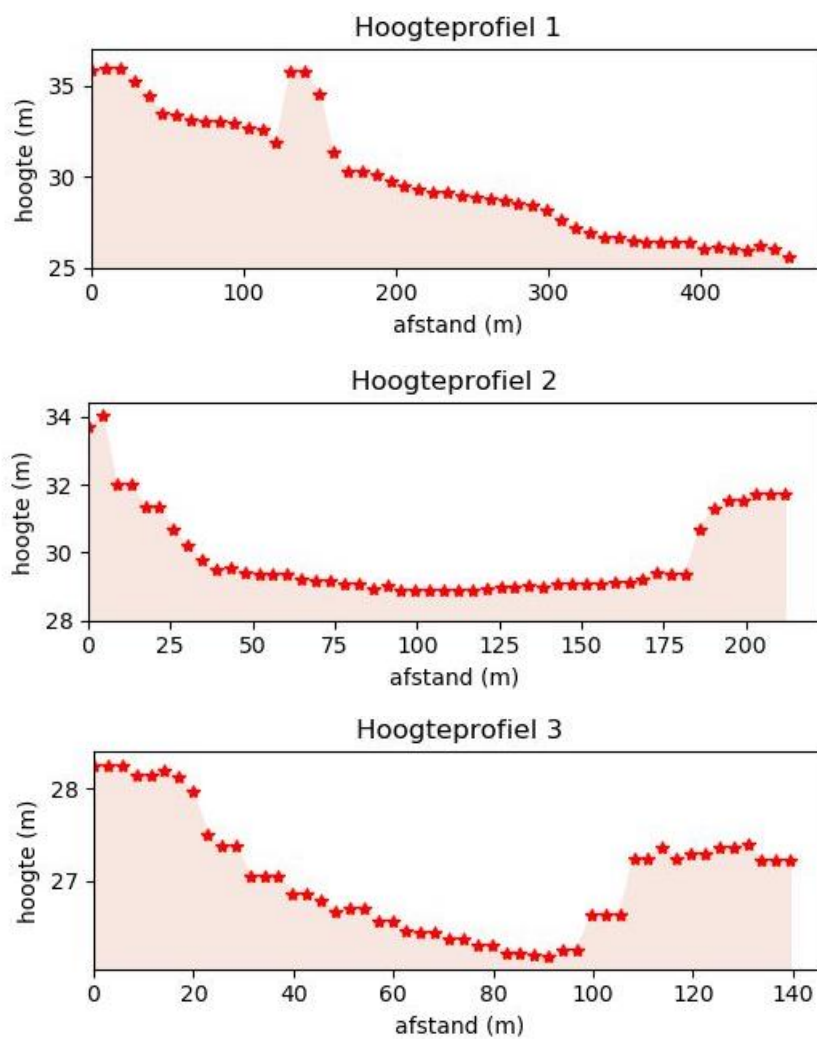
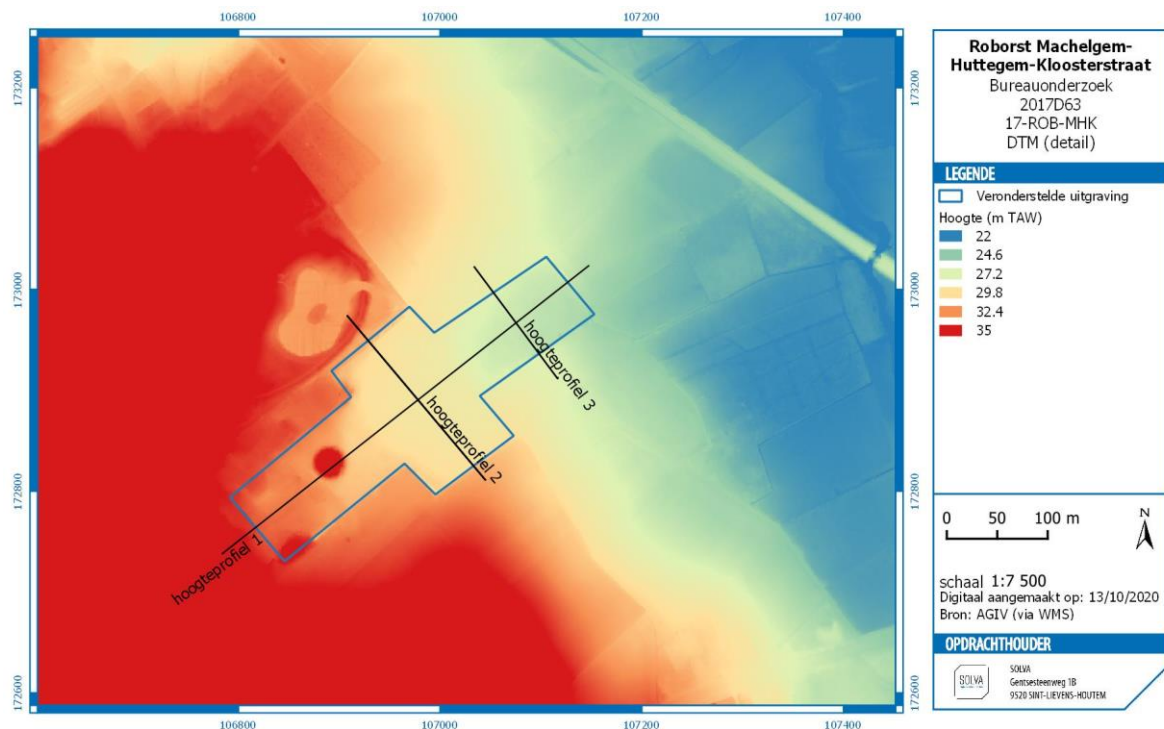
Figuur 11: Hoogtemodel van het projectgebied (AGIV; DHM Vlaanderen II, eigen bewerking).

Het hoogteprofiel toont een aflopende helling van oost naar west, die een verval kent van ca. 22m over een afstand van ca. 1000m. Dit houdt een hellingspercentage van 2,2% in.

Wanneer we ‘inzoomen’ op het hoogtemodel ter hoogte van de motteheuvel (*infra*) valt een anomalie op.

Figuur 12: Detailbeeld van het hoogtemodel ter hoogte van de motte (AGIV, DHM Vlaanderen II, eigen bewerking).

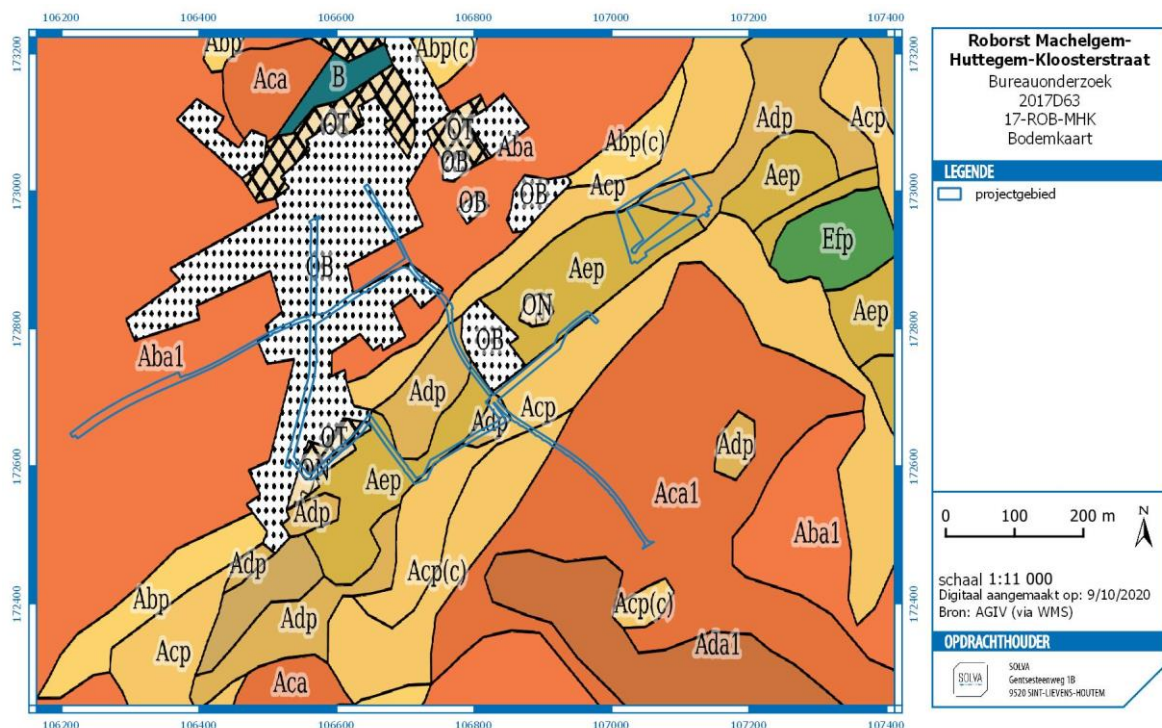
Figuur 13: Detailbeeld van het hoogtemodel ter hoogte van de motte en de bijhorende doorsneden (AGIV, DHM Vlaanderen II, eigen bewerking).

De natuurlijke helling is ter hoogte van de motteheuvel duidelijk antropogeen beïnvloed: meer bepaald is het **terrein ten noordoosten van de motteheuvel afgegraven** volgens een heel specifieke omlijning (T-vormig) die terugkeert in de (historische en huidige) perceelsstructuur (*infra*). De datering en functie van deze (vermoedelijke) uitgraving is onbekend. Het gaat om een hoogteverschil van ongeveer 1m ten opzichte van de naburige percelen.

Bodemkundig komen verschillende types voor binnen het projectgebied. Het gaat om:

- OB: bebouwde zone;
- OT: sterk vergraven gronden;
- ON: opgehoogde gronden;
- Aba1: droge leembodem met textuur B horizont en dunne A horizont (< 40 cm);
- Aca1: matig droge leembodem met textuur B horizont;
- Abp: droge leembodem zonder profiel;
- Acp: matig droge leembodem zonder profiel;
- Acp(c): matig droge leembodem zonder profiel met bedolven textuur b horizont op minder dan 80cm diepte;
- Adp: matig natte leembodem zonder profiel;
- Aep: natte leembodem zonder profiel.

Dit gaat goed samen met de topografische en hydrografische situatie van het projectgebied.

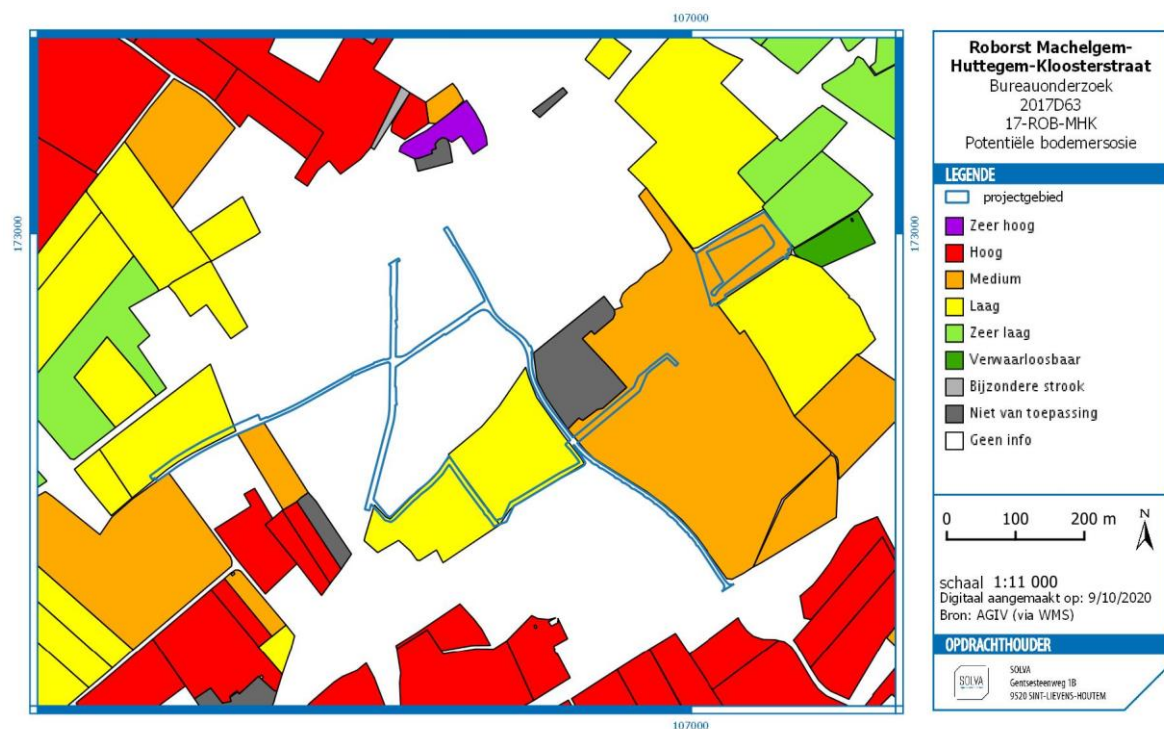
Figuur 14: De bodemtypekaart van het projectgebied (DOV, geraadpleegd via WMS).

De bodembedekkingskaart toont dat een deel van het gebied verhard is, een ander deel is bedekt met weiland.

Figuur 15: De bodembedekkingskaart (BBK, 2012, 5m resolutie) ter hoogte van het projectgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

De bodemerosiekaart toont dat de gekarteerde percelen binnen het projectgebied een lage tot medium kans op erosie kennen.

Figuur 16: De potentiële bodemerosiekaart (2017) voor het projectgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

Een **overzichtsplan** met de relevante landschappelijke en aardkundige factoren binnen het projectgebied is te vinden bij de synthese.

Specifieke bijkomende terreininformatie

Op het projectgebied zijn twee boringen verricht die opgenomen zijn in de Databank Ondergrond Vlaanderen. Het gaat om boornummers kb30d85e-B805 en kb30d85e-B806. Van beide is zowel de uitvoeringsdatum als de betrouwbaarheid onbekend. Daarnaast geven ze een zeer beknopte beschrijving die weinig extra informatie oplevert. Zo is er bijvoorbeeld geen stratigrafische beschrijving.

2.6.2. Een tekstuele historische beschrijving van het onderzochte gebied

Historische en toponymische schets van Roborst

De oudste vermelding van Roborst stamt uit 998, als *Bussuth*.⁶ Roborst was eerst allodiaal eigendom van de heren van Zottegem, maar werd na 1286 toegevoegd aan het leenhof van Zottegem.

Van Acker suggereert dat Roborst een belangrijke rol gespeeld zou kunnen hebben bij de verovering van Rijks-Vlaanderen door de Graaf van Vlaanderen.⁷ Nadat de Graaf de burcht van Ename in 1033 verwoestte, bouwde hij een bruggenhoofd uit rond Ename. Hierbij zou hij onder andere bekomen hebben dat de helft van de kerk van Roborst aan de Sint-Pietersabdij van Gent geschonken werd. In 1040 of 1042 was er een vergadering nabij Roborst over verdere bezitswissels in het Land van Aalst.

Belangrijke families in het dorp waren Van der Gracht, Ten Daele en van Vaernewyck.

De naam Roborst is afkomstig van het Germaanse *buksofu-* dat dan weer afgeleid zou zijn van het Latijnse *buxus*.⁸

De huidige **Machelgemstraat** staat op de Popp-kaart vermeld als 'Groen straet'. Dit toponiem wordt zowel verbonden met de aanwezigheid van een Romeins wegtracé als met natte, drassige gronden. Gezien de archeologische en topografische situatie (*infra*), kan het hier om beide betekenissen gaan.

De Zottegemsesteenweg staat op Popp vernoemd als 'Heirweg'. Ook dit toponiem wordt gelinkt aan Romeinse wegtracés. De aanwezigheid van een dergelijk tracé lijkt hier niet onwaarschijnlijk; het zou dan eventueel om een verbinding tussen de wegen Brakel – Gent en Brakel – Velzeke (*infra*) kunnen gaan. Anderzijds is dit toponiem niet altijd Romeins van oorsprong; het kan ook om een middeleeuws of nog jonger tracé gaan.

Inventaris onroerend erfgoed

Het dorpscentrum van Roborst is **beschermde als dorpsgezicht**.⁹ Een deel hiervan bevindt zich binnen het projectgebied. De bescherming slaat op enerzijds de dorpskom zelf en anderzijds het kasteeldomein. Deze elementen worden hieronder besproken. Het eigenlijke dorpscentrum met de parochiekerk en onmiddellijke omgeving ligt net buiten het projectgebied. Voornamelijk het kasteeldomein is van belang binnen de vraagstellingen in functie van dit onderzoek.

In de Machelgemstraat gaat het ten eerste om een herenhuis uit het vierde kwart van de 19de eeuw.¹⁰ Het Goed ten Daele (Machelgemstraat 1) vormde het centrum van een heerlijkheid, deel van het graafschap van Egmont van Zottegem.¹¹ Momenteel gaat het om een semi-gesloten hoeve

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121621>;
<http://bouwstoffen.kantl.be/tw/query/?find=roborst&field=lem>

⁷ Van Acker 1989.

⁸ Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226) door Maurits Gysseling (1960).

⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/11388>

¹⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/45280>

¹¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/45278>

waarvan de kern vermoedelijk uit de 16de eeuw dateert. Het grootste deel van de gebouwen stamt echter uit de late 18de eeuw.

Ten oosten van het Goed van Daele ligt de motte van het **kasteeldomein van Roborst**.¹² Dit kasteeldomein, dat naast de motte nog andere elementen omvat, is een beschermd monument met ingang van 19/11/1996.¹³ Deze site vormt de vermoedelijk oudste locatie van het kasteel van Roborst. Het gaat om een mottekasteel uit de 11de of 12de eeuw. Deze motte wordt hieronder verder besproken bij de archeologische beschrijving van het projectgebied.

Binnen dit beschermd kasteeldomein ligt ook het huidige kasteel,¹⁴ de dienstgebouwen,¹⁵ de inkompartij,¹⁶ het koetshuis¹⁷ en een ruïne met kelders.¹⁸

Het kasteeldomein vormde de zetel van de heerlijkheid *Borst/Bost*, voor tien generaties in handen van de familie van Vaernewyck. De laatste bezitter was de familie Van De Woestyne in de 18de eeuw. Het kasteel zelf bestond eerst uit een castrale motte, dat in de 15de eeuw (eerste vermelding is 1498) vervangen werd door het “Zeventorenkasteel”. Dit kasteel werd afgebroken in 1792; de ruïnes zijn nog herkenbaar in het kasteelpark. In 1799 werd het huidige kasteelgebouw opgericht, in opdracht van de burggraaf van Roborst.

De dienstgebouwen hebben een kern uit de 18de eeuw maar dateren grotendeels uit het vierde kwart van de 19de eeuw.

De pastorie van Roborst situeert zich in de Machelgemstraat 4, op de hoek met de Kloosterstraat.¹⁹ Het gebouw dateert uit het eerste kwart van de 19de eeuw.

In de Huttegemstraat ligt de voormalige lagere school, de zogenaamde Mariaschool, op de hoek met de Kloosterstraat.²⁰ Het gebouw werd tussen 1913 en 1919 opgericht in opdracht van de toenmalige kasteelheer van Roborst.

Net buiten het projectgebied, aan de Huttegemstraat 38, ligt de oude gemeenteschool.²¹ Deze is in 1879 gebouwd.

Op de hoek van de Huttegemstraat en de Borstekouterstraat ligt een kapel ter ere van Onze-Lieve-Vrouw van Salette.²² Deze kapel, oorspronkelijk uit 1866, werd in 1951 gesloopt bij wegenwerken en is in 1952 opnieuw gebouwd.

In de Kloosterstraat (nummer 1) ligt het voormalige klooster voor de broeders Jozefieten van Geraardsbergen, dat ook onderdak bood aan een jongensschool.²³ Dit gebouwencomplex werd in 1824 gebouwd. In 1845 veranderde het van functie in die zin dat de zwartzusters van Geraardsbergen er hun onderdak in namen, en de jongensschool een meisjesschool werd. Tussen

¹² <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/11029>

¹³ <https://besluiten.onroerendergoed.be/besluiten/3121>

¹⁴ <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/10930>

¹⁵ <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/10335>

¹⁶ <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/10414>

¹⁷ <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/10934>

¹⁸ <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/10931>

¹⁹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/45279>

²⁰ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/45274>

²¹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/45275>

²² <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/45258>

²³ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/45276>

1873 en de jaren 1890 veranderde het gebouw nog enkele keren van bewoners en functie. Ten slotte werden de gebouwen gesloopt en werd een groter klooster gebouwd op dezelfde locatie.

De parochiekerk van Roborst, de Sint-Denijskerk, ligt ten noorden van het projectgebied, aan de Borstekouterstraat.²⁴ Deze kerk is beschermd (d.d. 13/07/1945).²⁵ De eerste vermelding van deze kerk stamt uit de jaren 1030-1040, wanneer de helft van de kerk aan de Sint-Pietersabdij van Gent geschonken werd (*supra*). De oudste elementen van de huidige kerk stammen uit de 13de eeuw, met verbouwingen rond ca. 1500, 1648, 1767 en 1864-1865.

Historisch – cartografische documentatie van het projectgebied

a) Jacques Horenbault – Figuratieve kaart van het Land van Aalst (1596/1617)

Figuur 17: Uitsnede uit de Kaart van het Land van Aalst door Jacques Horenbault (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Land_Van_Aalst%2C_Belgium%2C_by_Jacques_Horenbault_in_1619.jpg).

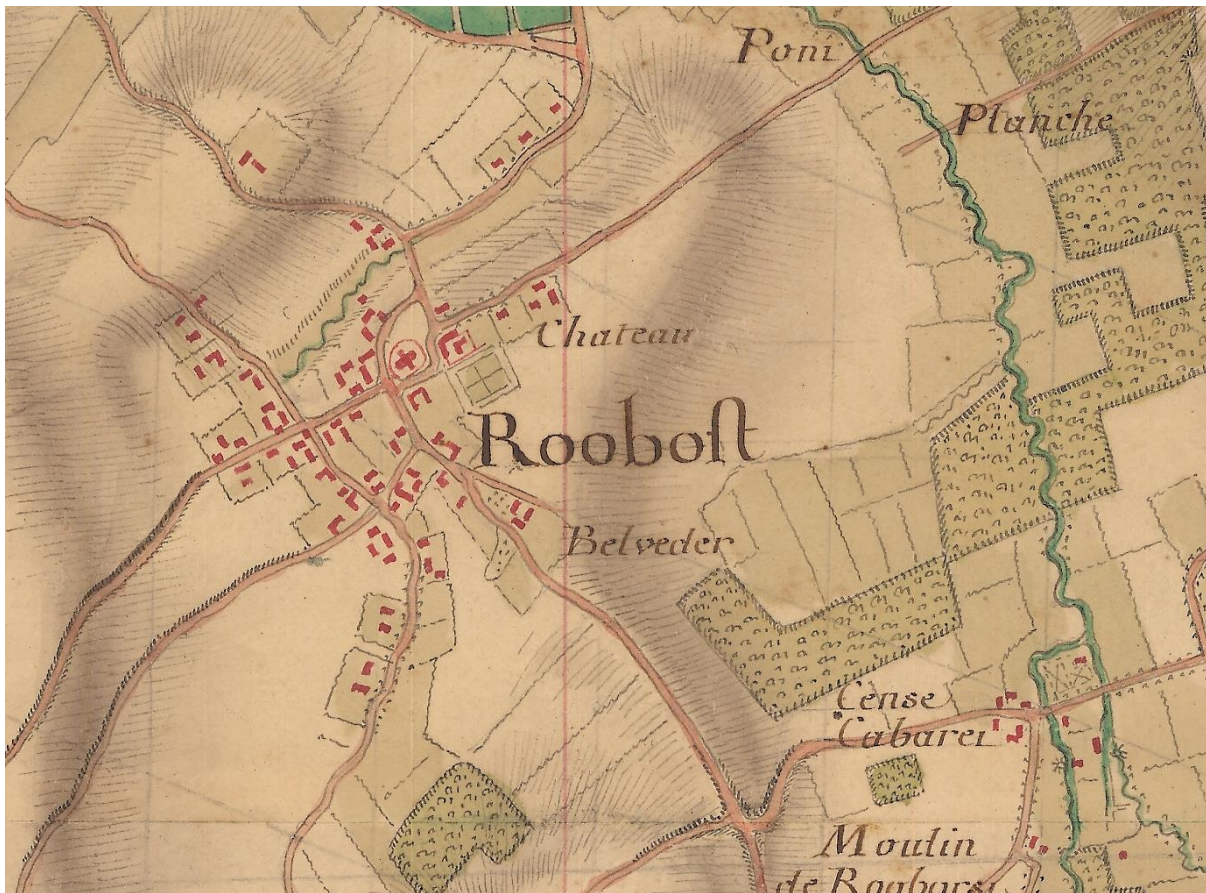
De kaart van het Land van Aalst door Jacques Horenbault toont Roborst op een nogal schetsmatige wijze. De kerk met kerkhof en –muur is duidelijk zichtbaar, maar hetgeen ten zuiden van de kerk is afgebeeld, is onduidelijk. Waarschijnlijk gaat het hier wel om het Zeventorenkasteel, dat voor het eerst vermeld wordt in de 15de eeuw en afgebroken werd in 1792. Het tracé van de huidige **Machelgemstraat** is ook duidelijk zichtbaar.

²⁴ <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/10729>;

<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/45268>.

²⁵ Beschermingsbesluit: <https://besluiten.onroerendergoed.be/besluiten/130>

b) Villaretkaart (1745-1748)

Figuur 18: Uitsnede uit de Villaretkaart (1745-1748) (met dank aan Georges Vande Winkel).

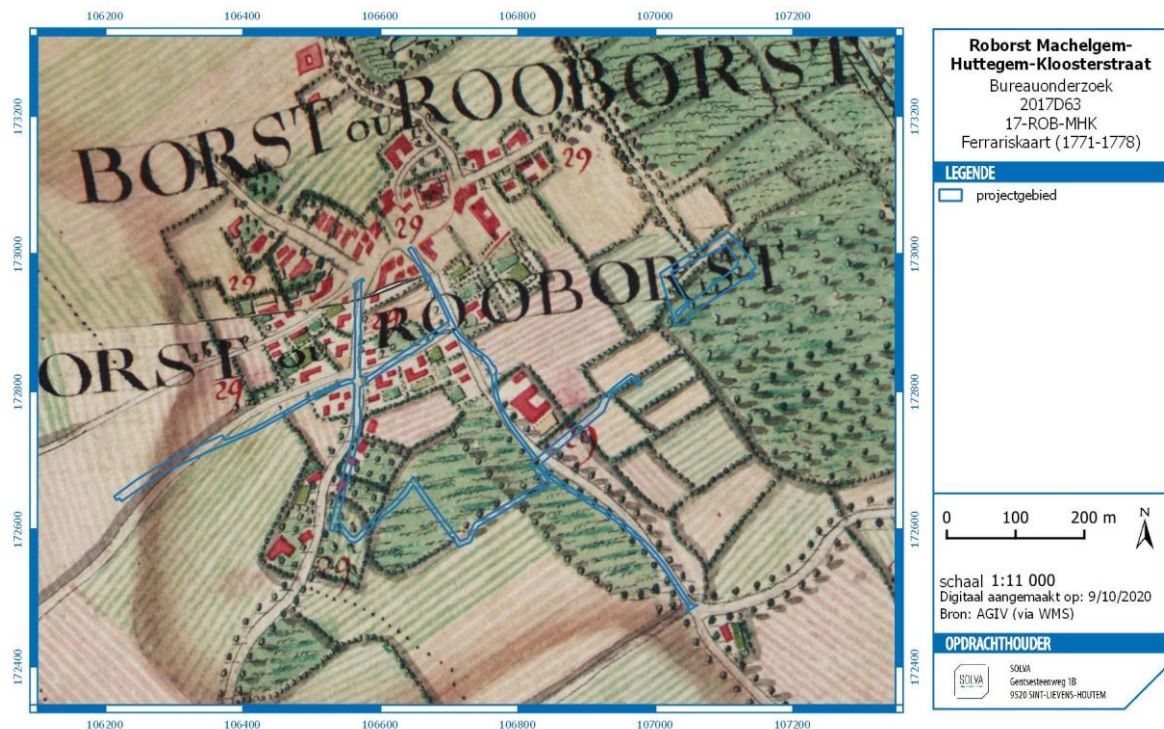
De Villaretkaart toont dat het **huidige stratenpatroon** zijn oorsprong kent in ten laatste het midden van de 18de eeuw. Alle straattracés zijn hier duidelijk herkenbaar. Het kasteel is als zodanig opgetekend ('chateau') maar er is geen duidelijke figuratieve weergave van de gebouwen. Wel is er een (vermoedelijke) tuin aangeduid. Ter hoogte van de gele pijl op figuur 18 is mogelijk de **motteheuvel** weergegeven. De huidige beek is niet aangeduid.

c) Jozef Johan Frans Ferraris – Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik: Aelst (1771-1778)

De Ferrariskaart, die ongeveer 30 jaar jonger is dan de Villaretkaart, toont een sterk gelijkaardige situatie en bevat iets meer detail. Ook hier zijn de **straattracés** goed herkenbaar, maar is de motteheuvel niet duidelijk opgetekend. Heeft de cartograaf zich hier gebaseerd op de Villaretkaart? Het is alleszins wel opvallend dat op beide kaarten de motteheuvel, die wel nog zichtbaar geweest moet zijn, niet of onduidelijk is weergegeven.

Het gebied waar de bufferzone komt, staat gekarteerd als weide met boomaanplant. De zone van de huidige beek staat gekarteerd als grasland; de beek zelf is niet aangeduid.

Het feit dat het projectgebied enkele huizen langsheen de Huttegemstraat doorsnijdt, komt niet overeen met de historische situatie. Het gaat hoogstwaarschijnlijk om een fout in de georeferentie. Ter hoogte van de bufferzone loopt een wegtracé dat in een T-sprong eindigt en vervolgens nergens naar toe lijkt te lopen. Vermoedelijk gaat het om een ontsluitingsweg voor velden en akkers.

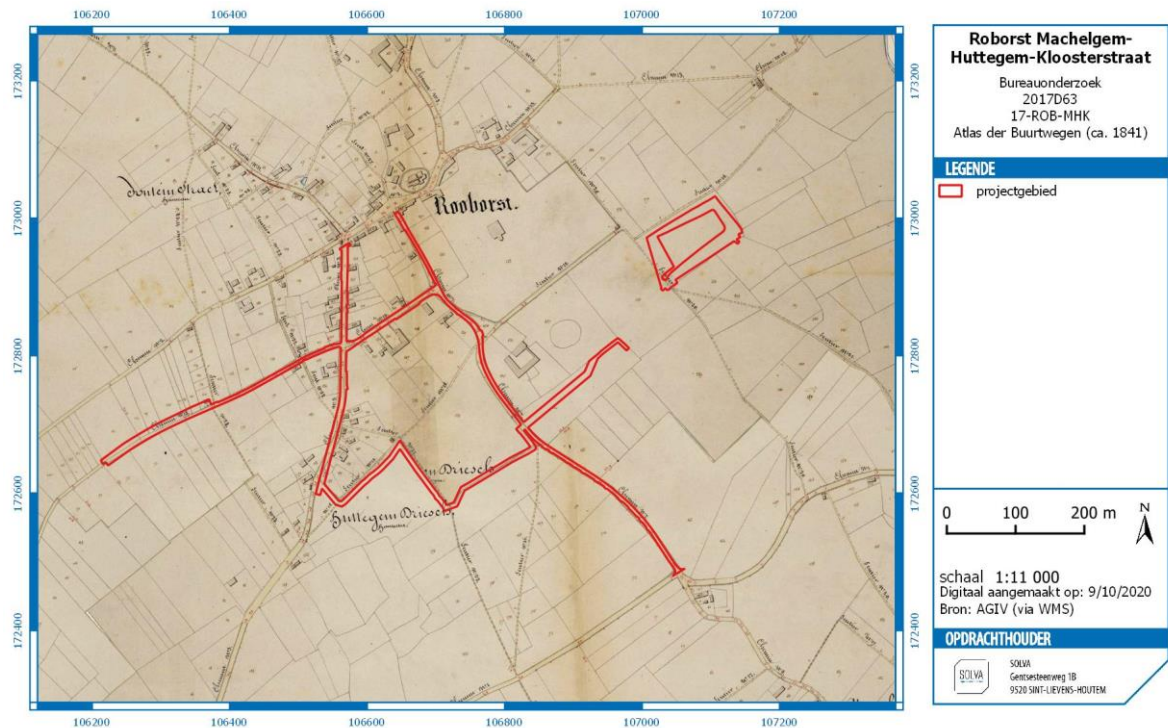
Figuur 19: De Ferrariskaart (1771-1778) ter hoogte van het projectgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

d) Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)

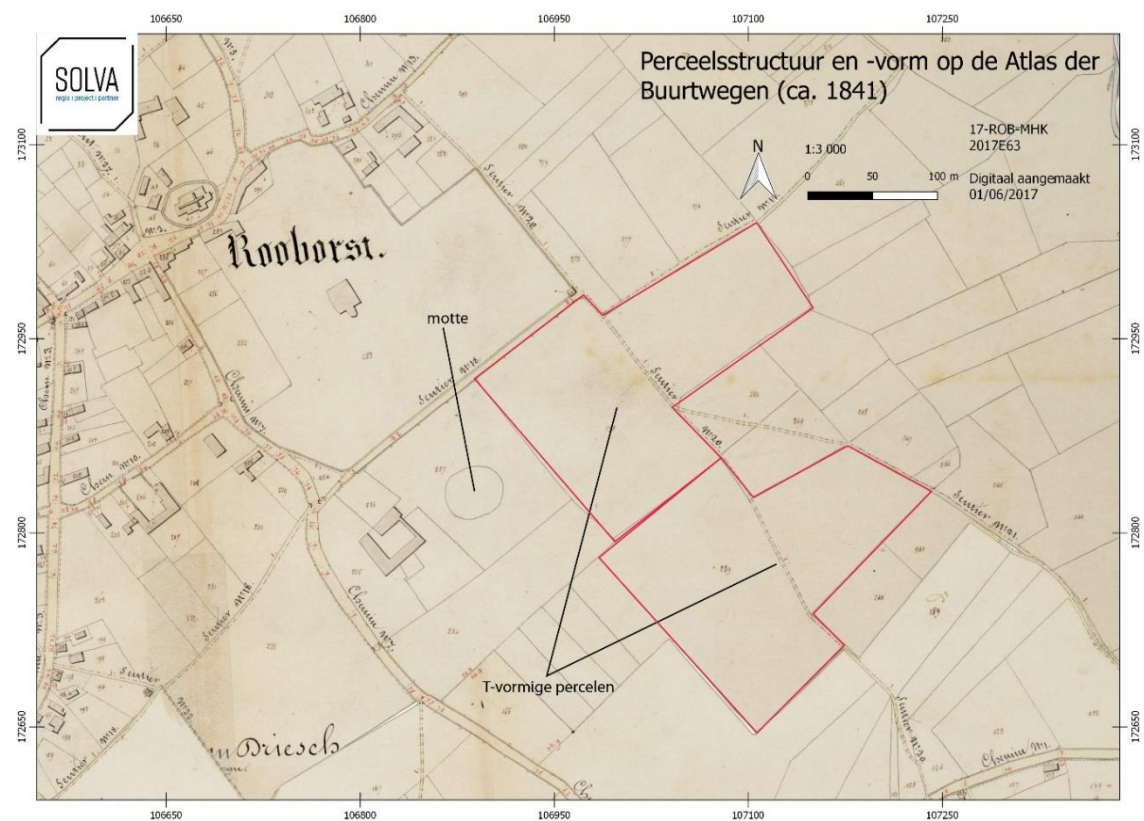
De **wegtracés** zichtbaar op de Ferrariskaart zijn 60 à 70 jaar later, rond het midden van de 19de eeuw, nog dezelfde gebleven. De Atlas der Buurtwegen toont de voormalige **motteheuvel** nu wel, als anomalie in de perceelsstructuur. Het gebied van de huidige beek is benoemd als 'Huttegem Driesch' met de extra vermelding 'hameau'. Het huidige verloop van de beek komt overeen met de op deze kaart aangeduide perceelsgrenzen.

De bufferzone ligt hier ten zuiden van een T-sprong in de gekarteerde buurtwegen. Waarschijnlijk was dit dan ook het geval op de Ferrariskaart. Er loopt nu wel nog een buurtweg verder naar het zuidoosten; deze loopt ook net in het projectgebied.

Qua percelering valt op dat de percelen rondom de motte veel groter zijn dan deze in andere delen van het dorp. Specifiek vallen twee T-vormige percelen op die naast elkaar liggen. Het meest noordelijke perceel komt overeen met het gebied dat afgegraven is (*supra*).

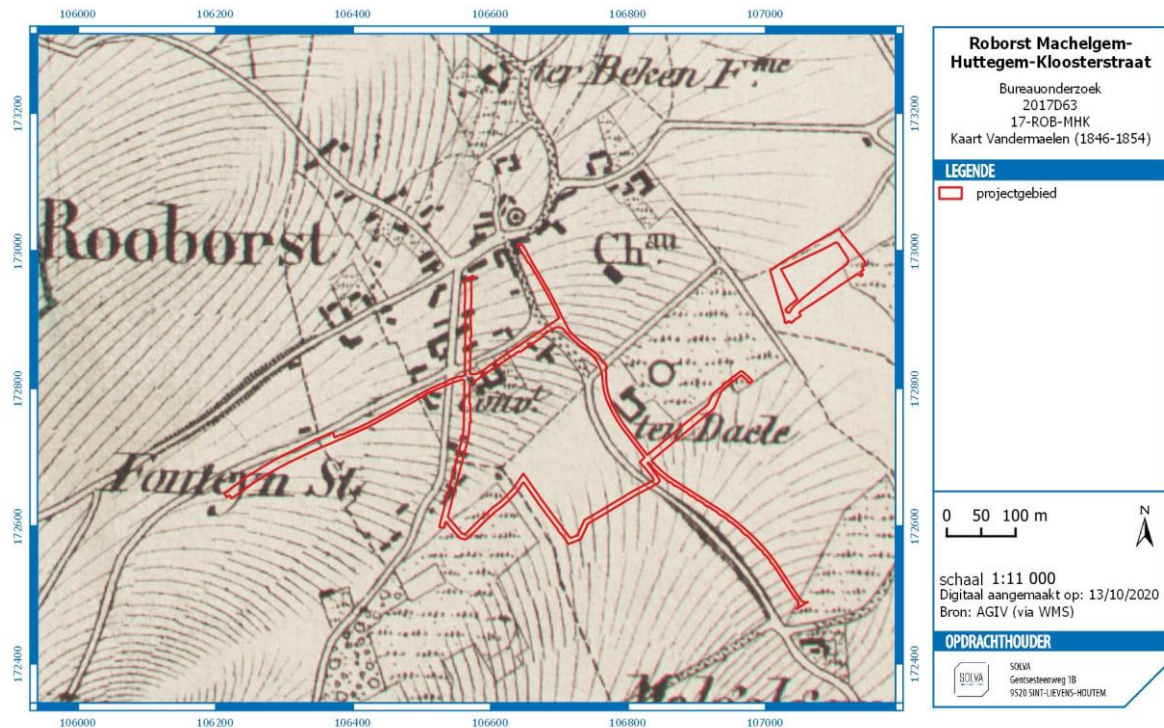
Figuur 20: De Atlas der Buurtwegen (ca. 1841) ter hoogte van het projectgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

Figuur 21: De Atlas der Buurtwegen (ca. 1841) (detail) ter hoogte van het projectgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

e) Philippe Vandermaelen – Cartes topographiques de la Belgique (1846-1854)

Ook de Vandermaelenkaart toont qua **wegen** eenzelfde situatie als de oudere kaarten. De **motteheuvel** is eveneens weergegeven; het terrein ten oosten is gekarteerd als gras- en akkerland. De huidige beek is hier ook niet zichtbaar; de percelen waar ze door loopt zijn aangeduid als grasland en akkerland. Het feit dat het projectgebied hier zo afwijkt van de wegtracés heeft te maken met een algemene afwijking bij de georeferentie van deze kaart.

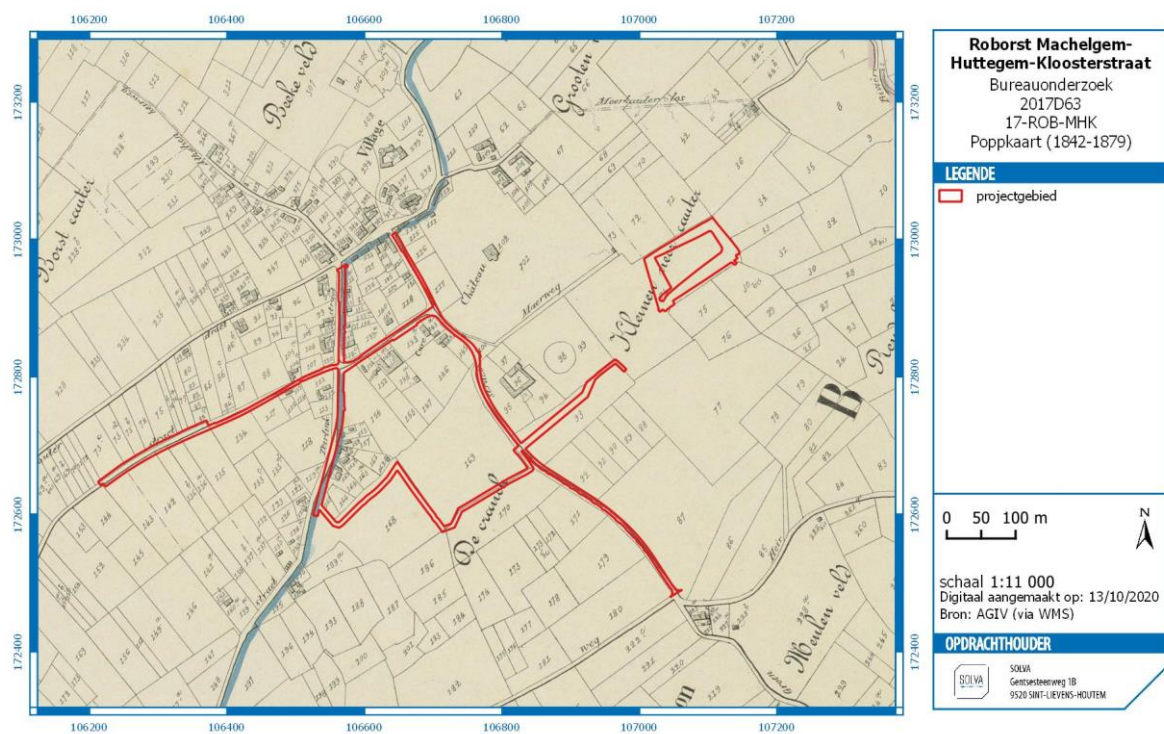

Figuur 22: De Vandermaelenkaart (1846-1854) ter hoogte van het projectgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

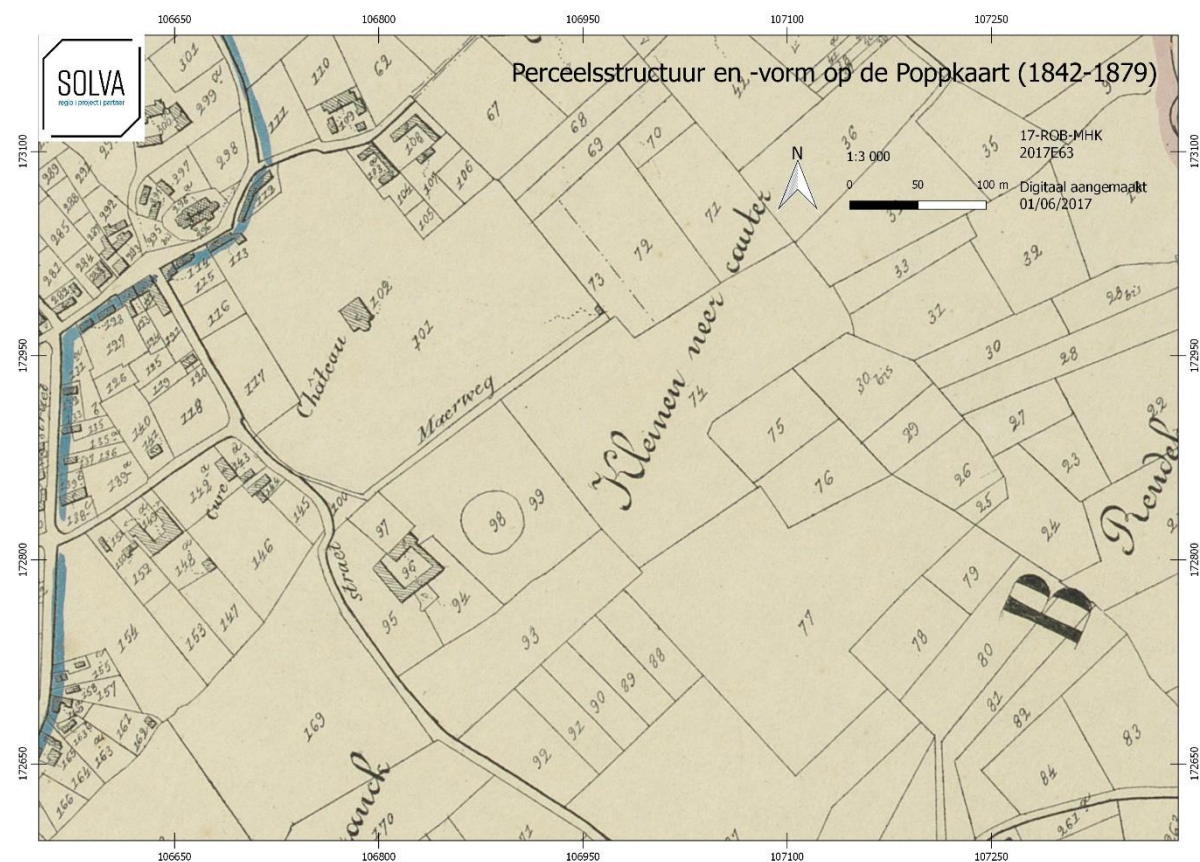
f) Philippe Chrétien Popp - Atlas cadastral parcellaire de la Belgique (1842-1879)

Wat de **wegtracés** betreft, toont ook de Poppkaart eenzelfde situatie. Wel opvallend is dat de straten deels een andere naam hebben. De Huttegemstraat heet bij Popp 'Huttegemsche straet' en 'Teirlink straet', de Kloosterstraat 'Gette straet' en de **Machelgemstraat** 'Groen straet'. De huidige Zottegemsesteenweg heet bij Popp 'Heirweg'. Het gebied dat op de Atlas der Buurtwegen 'Huttegem Driesch' genoemd werd, staat hier als 'De crauck' benoemd. Ook hier lopen de perceelsgrenzen gelijk met het tracé van de huidige beek.

Ook op deze kaart vallen de grote, T-vormige percelen op. Volgens prof. dr. Erik Thoen (Universiteit Gent) hoeft het feit dat er twee sterk gelijkaardige percelen naast elkaar liggen, niets te betekenen. Het kan ook om toevalligheden gaan, voortkomend uit erfopdeling en –samenvoeging.

Figuur 23: De Popkaart (1842-1879) ter hoogte van het projectgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

Figuur 24: De Popkaart (1842-1879) (detail) ter hoogte van het projectgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

g) Recent gebruik van het terrein

De luchtfoto uit 1971 brengt weinig bij wegens de kleine schaal. De wegtracés lopen gelijk, een beek is niet te zien, dit opnieuw wegens de kleine schaal. Op de luchtfoto uit 2015 is de beek duidelijk te zien. Er kan gesteld worden dat deze beek een fysieke bestendiging is van de perceelsgrenzen. De terreinen ten oosten van de motteheuvel zijn in gebruik als grasland.

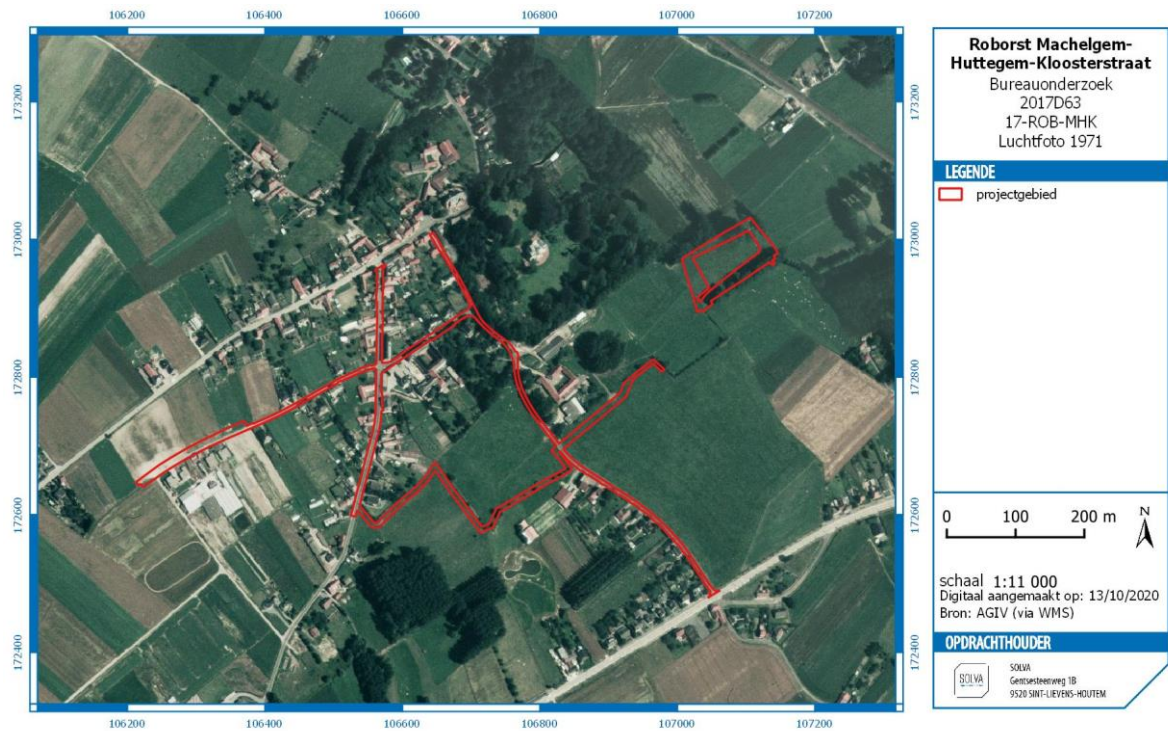

Foto 6: Orthofoto uit 1971 van het projectgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

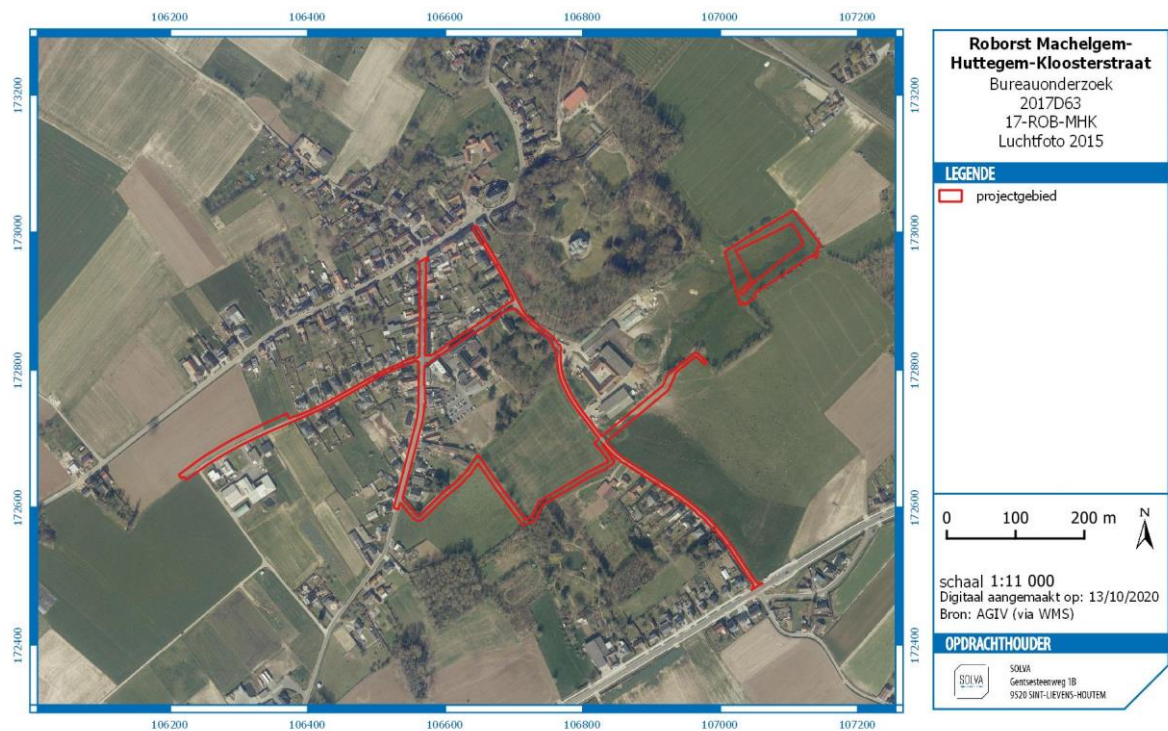
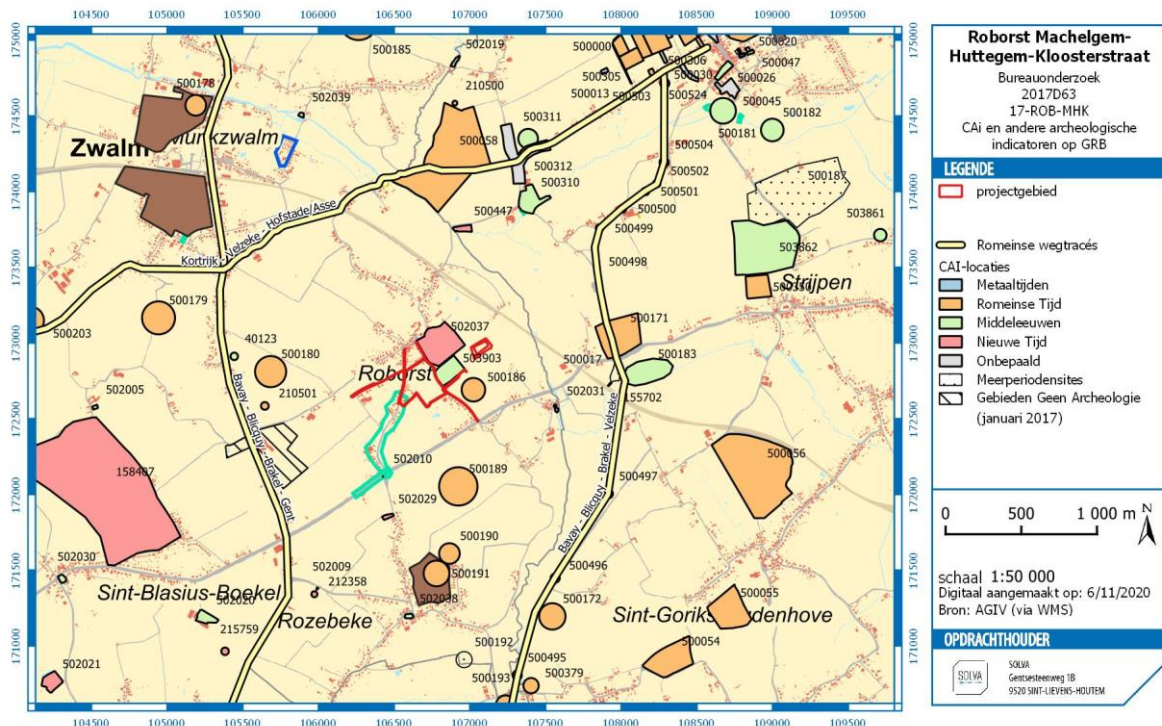

Foto 7: Orthofoto uit 2015 van het projectgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

2.6.3. Een tekstuele beschrijving van het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

Er zijn geen archeologische sites of vondsten bekend in de Centraal Archeologische Inventaris op het onderzoeksterrein.

Figuur 25: Aanduiding van de CAI-locaties en andere archeologische indicatoren rond het projectgebied (AGIV; Agentschap Onroerend Erfgoed; SOLVA).

Drie locaties liggen vlakbij het projectgebied.

De eerste locatie (nummer 502037) betreft het huidige kasteel van Roborst dat hierboven al uitvoerig beschreven is.

De tweede locatie (nummer 503903) betreft de **middeleeuwse motte**. Er is nog geen gericht archeologisch onderzoek op uitgevoerd; tot relatief recentelijk dacht men dat het om een grafheuvel (*tumulus*) ging. Onderzoek door S. De Decker toont echter aan dat het hier hoogstwaarschijnlijk om een mottekasteel gaat, op basis van de morfologie, historische gegevens en de inplanting van de site.²⁶ Er is zeer weinig geweten over deze site, maar De Decker vermoedt een oprichting in de tweede helft van de 11de eeuw; Van Acker suggereert een iets vroegere datering.²⁷ Mogelijks werd de site opgericht nabij een reeds bestaand dorp. Ook de nabijheid van verschillende Romeinse wegen moet zeker een rol gespeeld hebben (*infra*). Het is niet geweten waar het neerhof zich bevond.

Locatie 500186 betreft prospectievondsten van een **kleine concentratie Romeinse dakpanfragmenten**. M. Rogge vermoedt dat het om een Romeinse villa zou kunnen gaan.

Daarnaast liggen er in de verdere nabijheid van het projectgebied nog verschillende CAI-locaties.

Ten oosten ligt locatie 500171. Bij veldprospectie werd hier een concentratie van midden-Romeins bouw materiaal (dakpannen, glauconiethoudende kiezelzandsteen) en aardewerk aangetroffen, die

²⁶ De Decker 1999.

²⁷ Van Acker 1989.

zou wijzen op de aanwezigheid van een Romeinse villa. Daarnaast werden in het talud van de pas verbrede straat resten van een wegtracé, met name de weg Blicquy – Brakel – Velzeke, aangetroffen.

Ten zuidoosten van het projectgebied, langs de Zwalmbeek, ligt locatie 502031. Het gaat om de Machelgemmaal, die ook Bost-, Toots- of Korenwatermolen wordt genoemd. Deze watermolen klimt zeker op tot de jaren 1630.

Ten zuiden van het projectgebied, op de 'Paarde Cauter' van Rozebeke, ligt locatie 500189. Net als bij locatie 500186 gaat het om een concentratie van Romeins bouw materiaal, *in casu* van dakpanfragmenten, glauconiethoudende kiezelzandsteen en midden-Romeins aardewerk, gedaan bij veldprospectie. Volgens M. Rogge kan het om een Romeinse villa gaan.

Ten westen van locatie 500189 ligt locatie 502029. Het betreft de Koutermolen, een stenen windmolen opgericht in 1712.

In het verlengde van de Huttegemstraat, aan de hoek van de Zottegemsesteenweg en de Sint-Annastraat, ligt de Sint-Annakapel (locatie 502010). Dit kapelletje is opgericht in 1653.

Op de Hondendries te Munkzwalm, ten noordwesten van het projectgebied, ligt locatie 500180. Opnieuw gaat het om een concentratie van Romeins bouw materiaal, gedaan bij veldprospectie, die geïnterpreteerd wordt als aanwijzing voor de aanwezigheid van een Romeins villa op deze locatie.

Nabij locatie 500180 ligt locatie 210501, een metaaldetectievondst van een fragment van een Romeinse scharnierfibula.

Iets verder ten westen van deze twee locaties ligt locatie 40123. Het gaat ook om een metaaldetectievondst, ditmaal om een bulla van Nicolaas IV. Op deze manier zou deze vondst rond 1288 dateren.

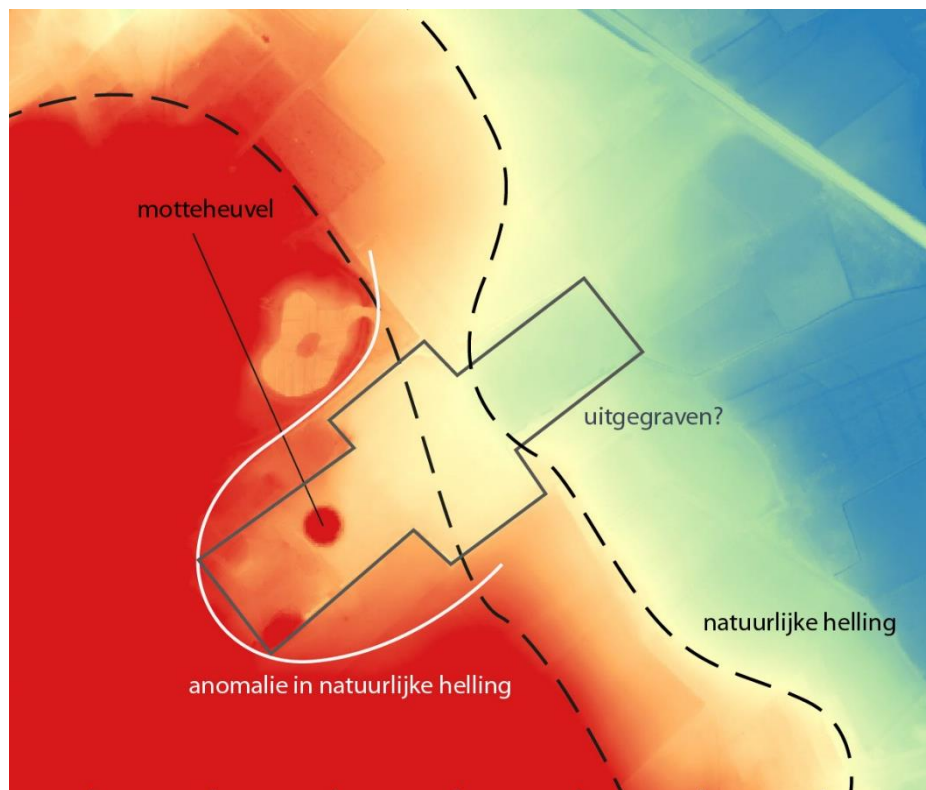
Ten noorden van de Borstekouterstraat nummer 7-9 is bij systematische veldprospecties van amateurarcheoloog Wim De Sutter een kleine maar dense concentratie (40 x 70 m) Romeinse dakpannen en aardewerk aangetroffen. Door het feit dat deze akker verschillende keren gefreesd is geweest, zijn deze vondsten zeer sterk beschadigd. Wat verder naar het oosten is een kleine, eenvoudige boogfibula aangetroffen. De datering is onbekend. Naar het oosten, net ten noorden van de kerk, ter hoogte van de Fonteinstraat 4a, zou ooit een concentratie bronzen Romeinse munten aangetroffen zijn nabij een oud bronniveau. Deze informatie is evenwel niet te verifiëren.

Voor de drie locaties grenzend aan het projectgebied zijn hier van direct belang. De **drie kasteellocales (motte, Zeventorenkasteel, huidig kasteel)** spreken voor zich. Samen met de kerk wijzen ze op een belangrijke vol- en laatmiddeleeuwse aanwezigheid in de directe omgeving van het projectgebied, die vooral een militair-defensieve rol gehad lijkt te hebben. Hoewel de motte nog niet archeologisch onderzocht is, wordt een oprichting in de (tweede helft?) van de 11de eeuw voorgesteld. Deze kadert waarschijnlijk in de verovering van Rijks-Vlaanderen door de Graaf van Vlaanderen.

Daarnaast is ook de **vondstenconcentratie van Romeins bouwpuin** tekenend, zeker binnen de ruimere omgeving. De weg Bavay – Blicquy – Brakel – Velzeke ligt zo'n kleine 150m naar het oosten. Het tracé van deze weg is quasi zeker gekend dankzij systematisch archeologisch onderzoek door M. Rogge en M. Velghe. Zo'n 225m naar het westen ligt dan de weg Bavay – Blicquy – Brakel – Gent. Het verloop van deze weg is minder zeker en is vooral gebaseerd op historisch kaartmateriaal, toponymie en de topografie. De gekende vicus van Velzeke ligt zo'n 3km naar het noordoosten.

Deze grote hoeveelheid aan Romeinse indicatoren en gekende Romeinse sites in de omgeving van het projectgebied wijst zeker op een belangrijke **Romeinse aanwezigheid in de omgeving** van het projectgebied. De aard en omvang van deze occupatie zijn echter nog slecht gekend. De concentraties van bouw materiaal kunnen wijzen op de aanwezigheid van een steenbouw.

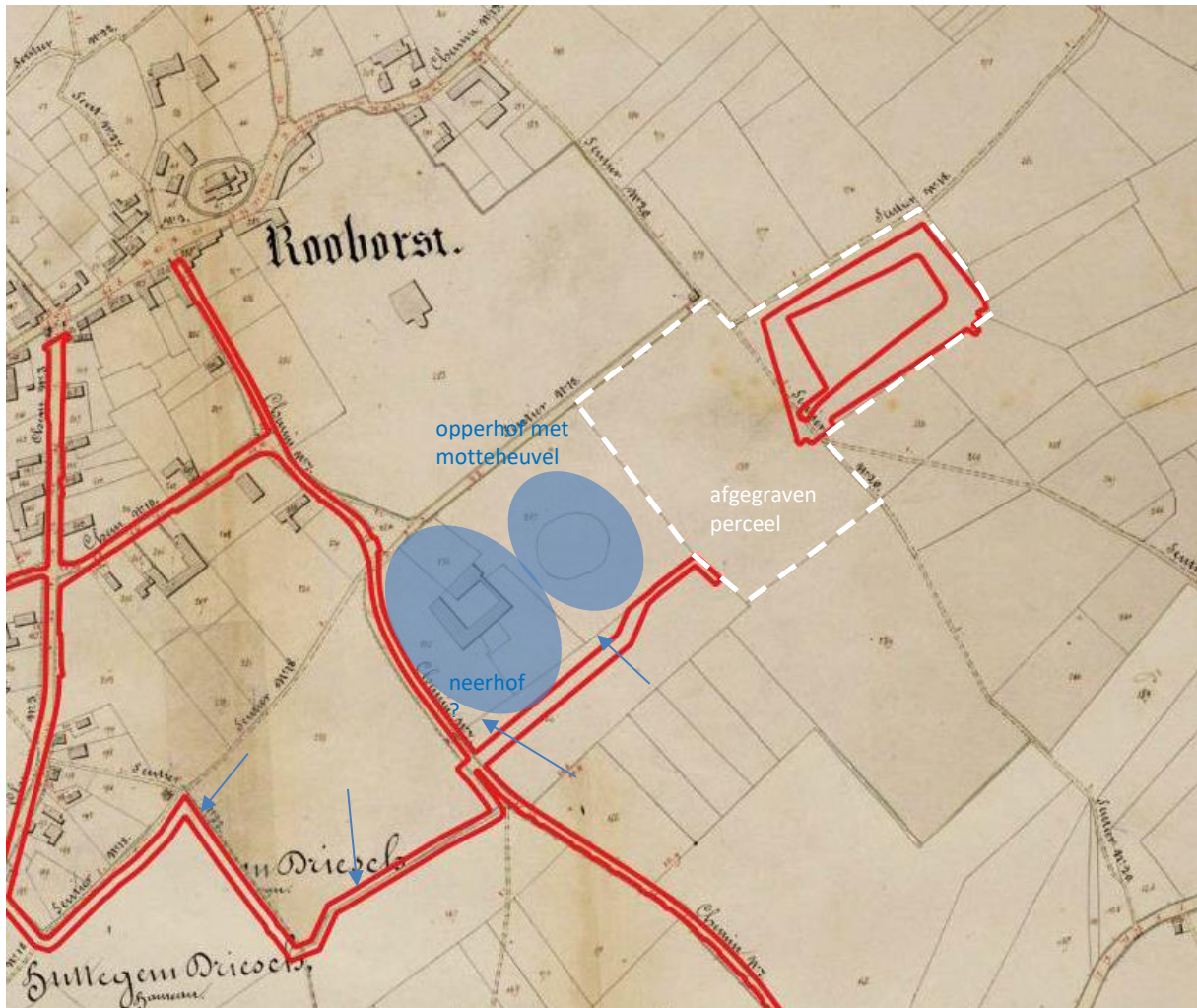
2.6.4. Een samenbrengen van de gegevens met betrekking tot de motte

Figuur 26: Hoogtemodel met aanduiding van de natuurlijke helling, het perceel met de motte(heuvel) en het lager gelegen T-vormig perceel ten noordoosten van de mottheuvel (AGIV, DHM Vlaanderen II, eigen bewerking).

De historische en archeologische gegevens wijzen op de aanwezigheid van een mottheuvel op de percelen van Hoeve ten Daele. Deze mottheuvel is het restant van een **castrale motte**, een adellijke militaire versterking, kenmerkend voor de 11de en 12de eeuw. Een dergelijke site bestaat doorgaans uit **twee delen** (opperhof en neerhof) die in grondplan samen min of meer een 8-vorm beschrijven. Het opperhof manifesteert zich als een opgeworpen aarden heuvel (mottheuvel) met bovenop een houten of stenen toren. Het lagergelegen neerhof sluit aan bij de mottheuvel en werd gevormd door een aantal woon- en bedrijfsgebouwen, soms ook een kapel of kerk. Het neerhof was meestal ook opgehoogd, echter minder dan het opperhof. Zowel het opperhof als het neerhof waren rondom omgracht en voorzien van houten palissades. Een castrale motte bevindt zich meestal in of nabij een beekvallei, die voor de watertoevoer van de mottegrachten zorgde.

Gezien het gebrek aan archeologisch onderzoek is het voorsnog niet duidelijk hoe we deze definitie van de castrale motte moeten vertalen naar de site van Roborst. De **mottheuvel** achter de Hoeve ten Daele is vrij duidelijk: de gracht errond is gedempt en grotendeels uit het landschap verdwenen. De locatie van het **neerhof** is minder evident. Mogelijk bevindt zich dit ter hoogte van de Hoeve ten Daele. Momenteel gaat het om een semi-gesloten hoeve, het grootste deel van de gebouwen stamt uit de late 18de eeuw. Een kern zou terug gaan tot de 16de eeuw. Het is dus niet uit te sluiten dat deze hoeve een opvolger is van het verdwenen omgrachte neerhof van de castrale motte.

Figuur 27: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het veronderstelde opper- en neerhof, de waterloop (blauwe pijlen) en het lager gelegen perceel ten noordoosten van de motteheuvel (AGIV, geraadpleegd via WMS, eigen bewerking).

Indien we deze **werkhypothese** hanteren, kunnen we uitgaan van een situatie zoals weergegeven op figuur 27. In het noordoosten bevindt zich het opperhof met de motteheuvel en de bijhorende omgrachting. Ten zuidwesten hiervan situeert zich dan het neerhof. Langs de zuidoostelijke zijde loopt de huidige geklasseerde waterloop die de mottegrachten van water voorzag. De opvallende 'knik' in de Machelgemstraat is mogelijk ook op deze manier te verklaren. Deze 'knik' is te zien op alle iconografische bronnen die voorhanden zijn (*supra*). Vermoedelijk volgt deze straat het tracé van de gracht die rondom het neerhof loopt. Het is een fenomeen dat ook waar te nemen is bij andere bewaarde historische omgrachte sites (mottes, hoeves met walgracht) in de regio. Bijkomend valt ook de weg (die aansluit op de Machelgemstraat) op ten noordwesten van het geheel, die in deze veronderstelling een toegang kan geweest zijn, gericht op het midden van het complex, tussen opper- en neerhof.

De **ligging van deze motte** is niet toevallig vlakbij de huidige geklasseerde waterloop. Waarschijnlijk is dit een 'gekanaliseerde' gracht die teruggaat op een kleine beekvallei zoals te zien is op onder meer het hoogtemodel en de quartairgeologische kaart. Opvallend hierbij is dat het **T-vormig perceel** ten noordoosten van de motteheuvel verlaagd is (*supra*). Het gaat om een hoogteverschil van ongeveer 1m ten opzichte van de naburige percelen. Het lijkt aannemelijk om dit in verband te brengen met de aanleg van de motteheuvel. Immers, men had destijds grote hoeveelheden aarde

nodig om deze heuvel op te werpen. Echter, een ruwe berekening leert dat het volume van de motteheuvel in zijn huidige toestand omstreeks 3000-4000m³ bedraagt. Indien we uitgaan van (minstens?) 1m grondvolume dat verdwenen is op het T-vormig perceel betekent dit een totaal van 27000m³. Ongetwijfeld heeft de huidige motteheuvel sinds zijn oprichting geleden onder erosie en is een deel van het 'volume' reeds verdwenen. Toch is het grondvolume van het T-vormig perceel van een volledig andere grootteorde. Bovendien moet ook rekening gehouden worden met het grondvolume uit de gracht rond de motteheuvel dat waarschijnlijk eveneens gebruikt werd bij het opwerpen van de motteheuvel.

Deze elementen wijzen er dus op dat het weinig waarschijnlijk is dat de afgraving van het T-vormig perceel met de oprichting van de motte te maken heeft. Waar we dit dan wel moeten aan linken is momenteel niet duidelijk. Mogelijk gaat het om recentere ontginningen van de ondergrond, misschien wel in functie van een van de jongere kastelen (Zeventorenkasteel uit de 15de eeuw, huidige kasteel uit de 18de eeuw)?

2.6.5. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

-Het landschappelijk kader:

Het projectgebied is op te delen in **twee zones**. Zowel de quartairgeologische kaart, de bodemkaart als het hoogtemodel wijzen op de aanwezigheid van een **kleine beekvallei** die aansluit op de vallei van de Zwalmbeek. Deze beek staat echter niet aangeduid op historische kaarten, maar verschijnt pas duidelijk op recentere luchtfoto's. De reden voor het niet karteren op de historische kaarten is onduidelijk. Gaat het om slordigheden, of is de loop van de beek in het verleden verlegd of gedempt, en pas recent terug opengelegd? Heden is het een gekanaliseerde loop.

De overige zones maken deel uit van hoger gelegen leemgronden.

Bodemkundig gaat het om leemgronden die op de hogergelegen delen, buiten de beekvallei, voornamelijk droog zijn, en in de beekvallei nat zijn.

Het perceel waarop de bufferzone komt, is duidelijk verlaagd ten opzichte van de omgeving. De datering en het doel van deze afgraving is echter onbekend.

-De menselijke aanwezigheid:

De dense **Romeinse aanwezigheid in de regio** is onmiskenbaar. Het gaat ten eerste om de nabijheid van twee Romeinse wegen (Bavay – Velzeke en Bavay – Gent), de aanwezigheid van een concentratie Romeins bouwpuin (CAI-locatie 500186) en de toponiemen Groenstraat (Machelgemstraat) en Heirweg, vermeld op de Popp-kaart. Bewijzen voor Romeinse occupatie op het projectgebied zelf zijn er niet.

De oudste vermelding van Roborst stamt uit 998 n.Chr., het betreft hier echter de dorpskern zelf. Ook uit de volmiddeleeuwse periode zijn er op het projectgebied zelf geen aanwijzingen. De **motte**, gelegen tussen de bufferzone en de Machelgemstraat, stamt echter wel uit deze periode. Deze ligt vermoedelijk volledig op de percelen van de huidige Hoeve ten Daele, buiten het projectgebied. Indien we echter uitgaan van de hierboven beschreven werkhypothese is het niet uitgesloten dat (delen van) de omgrachtingen van de motte zich binnen het projectgebied kunnen bevinden.

De **bestaande wegtracés** gaan zeker terug tot het midden van de 18de eeuw; de **Machelgemstraat** zeker tot de late 16de- begin 17de eeuw. Het toponiem Groenstraat (Machelgemstraat) kan wijzen op een Romeinse oorsprong.

Het terrein van de bufferzone staat op de historische kaarten gekarteerd als akker- en/of grasland. De bufferzone maakt deel uit van het 'verlaagde' T-vormig perceel. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat de 'afgraving' van het perceel met de oprichting van de motte te maken heeft. Waarschijnlijk gaat het om een jongere bodemontginning.

Wat het **projectgebied *strictu sensu*** betreft, dateren de oudste zekere aanwijzingen uit de late 16de – begin 17de eeuw. In de directe omgeving zijn echter duidelijke aanwijzingen voor een Romeinse en volmiddeleeuwse occupatie.

-Een gemotiveerde tekstuele verwachting ten aanzien van de aanwezigheid en aard van het archeologisch erfgoed op het onderzochte terrein:

Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie

Landschappelijk valt het projectgebied uiteen in twee delen. Een deel ligt in een kleine beekvallei waarvan de geklasseerde waterloop een restant is. De beekvallei zal oorspronkelijk een natuurlijke afvloeï gewoest zijn, die heden ten dage volledig ingebed en/of gekanaliseerd is. Een ander deel betreft hoger gelegen drogere leemgronden.

De historische kaarten tonen aan dat het grootste deel van het projectgebied gevormd wordt door **straattracés** die **minstens tot de 18de eeuw** terug gaan, de **Machelgemstraat** waarschijnlijk zelfs minstens tot de **16de eeuw**. Een **Romeinse oorsprong** van de Machelgemstraat is niet uitgesloten. Het projectgebied ligt deels aan de rand van de historische kern van Roborst, het grootste deel erbuiten. Ter hoogte van de Hoeve ten Daele grenst het onderzoeksgebied aan het areaal van een castrale motte. Hoewel deze site waarschijnlijk volledig buiten het projectgebied gelegen is, is het niet uit te sluiten dat bv. delen van de grachten rondom deze site deels binnen het projectgebied vallen.

Binnen de contouren van de geplande werken is voornamelijk het gebied rondom de Hoeve ten Daele van belang. In de **Machelgemstraat** wordt een gescheiden rioleringsstelsel aangelegd. De opvallende knik ter hoogte van de Hoeve ten Daele (Machelgemstraat 1) is mogelijk te wijten aan de aanwezigheid van het neerhof van de castrale motte. Zoals waar te nemen is bij andere dergelijke historische sites (mottes, hoeves met walgracht) in de regio lijkt het **historisch wegtracé** steeds rond de site te lopen. Het is echter niet uit te sluiten dat (oudere?) delen van de **omgrachtingen** rondom het eventuele neerhof (deels) binnen het projectgebied vallen. Dit deel van de Machelgemstraat is bovendien vermoedelijk relatief onverstoord.

Langs de zuidoostelijke zijde van de Hoeve ten Daele wordt een nieuwe RWA-gracht/leiding aangelegd ter vervanging van de deels gedempte geklasseerde waterloop. De RWA-gracht/leiding sluit verder aan op het bestaande deel van deze waterloop. Deze zone ligt volledig binnen het beekalluvium. Het betreft een beperkte, 'nieuwe' bodemingreep in een zone die echter reeds sterk vergraven is (Aquafin-tracé en gedempte geklasseerde waterloop). De geklasseerde waterloop is vermoedelijk een restant van de beekvallei die de mottegrachten van water voorzag. Het betreft dus de **zuidoostelijke grenszone** van deze historische site waar mogelijk de toenmalige beekvallei en de mottegrachten met elkaar in verbinding stonden. Binnen het gabarit van de werken lijkt een interpretatie van dergelijke omvangrijke en complexe structuren echter niet evident.

Op de terreinen ten noordoosten van de motteheuvel is een **bufferzone** voorzien. De impact op de ondergrond is vrij beperkt aangezien een dijklichaam bovenop de bestaande toestand wordt aangelegd. Hierbij wordt enkel in de werkzone en mogelijk van de dijk 30cm teelaarde verwijderd. De bodemimpact situeert zich dus in een smalle strook rondom de bufferzone. Deze zone is grotendeels in de beekvallei gelegen, het hoogtemodel toont bovendien aan dat het volledige perceel in het verleden reeds is 'verlaagd', mogelijk in functie van bodemontginningen. Het is niet uit

te sluiten dat in deze zone sporen aanwezig zijn die te maken hebben met de castrale motte. Echter, het betreft dan waarschijnlijk enkel nog de dieper ingegraven structuren.

De **overige delen van het projectgebied** liggen ter hoogte van historische wegtracés die alle minstens tot de 18de eeuw terug gaan. Ze liggen buiten de historische kern van Roborst. Behalve een Romeinse site die ten noordoosten van de Machelgemstraat aan het licht kwam, zijn er geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van oudere archeologische sites binnen het projectgebied. Deze straten (Machelgemstraat, Kloosterstraat en Huttegemstraat) van het onderzoeksgebied zijn momenteel volledig verhard en voorzien van een gemengde riolering. De lineaire aard van de werken (heraanleg wegenis en ontduubeling riolering) in reeds sterk geroerde zones laat bovendien geen ruimtelijk inzicht toe bij eventueel aanwezige archeologische sporen.

Wat is de impact van de geplande werken?

In de Huttegemstraat, de Machelgemstraat en de Kloosterstraat wordt de wegenis en de rioleringen vernieuwd. Deze straten zijn momenteel alle verhard en grotendeels voorzien van een gemengde riolering. De geplande werken zullen grotendeels binnen het gabarit van de bestaande verstoring blijven. Tussen de Huttegemstraat en de Machelgemstraat wordt de bestaande waterloop geherprofileerd.

Ten zuidoosten van de Hoeve ten Daele wordt een nieuwe RWA-gracht/leiding gegraven die naar het noordoosten aansluit op de bestaande waterloop.

Ten noordoosten van de Hoeve ten Daele is een bufferzone voorzien. De bodemimpact is beperkt tot het verwijderen van 30cm teelaarde in een smalle strook rondom de eigenlijke bufferzone.

Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?

Op basis van de landschappelijke, de historische, de cartografische en de archeologische data, kon een verwachting gemaakt worden ten aanzien van het archeologisch erfgoed. Behalve het gebied rondom de Hoeve ten Daele wordt het wetenschappelijk kennispotentieel dat kan bereikt worden binnen de contouren van de geplande werken laag ingeschat voor het grootste deel van het projectgebied.

- Het projectgebied bevindt zich **buiten de eigenlijke historische dorpskern van Roborst**. Het grootste deel van het projectgebied betreft straattracés die minstens tot de 18de eeuw teruggaan.
- Het projectgebied is reeds quasi **volledig ingericht als rijweg**, en op een groot deel van het traject is reeds **riolering** aanwezig. De geplande werken houden het vernieuwen van de verharding van de rijweg en van de riolering in. Op sommige plaatsen worden ook nieuwe riolering en grachten aangelegd.
- De **wegen** van het projectgebied hebben duidelijk een **lange gebruiksfase**. De historische kaarten tonen aan dat de tracés van deze wegen ten minste sinds de late 18de eeuw bestonden, sommige delen zelfs sinds de 16de eeuw. Het toponiem 'Groenstraat' kan voor de **Machelgemstraat** wijzen op een Romeinse oorsprong.
- Een belangrijke vraagstelling situeert zich in de **zone van de Hoeve ten Daele**. De **mottheuvel** op de terreinen van de hoeve wijst op de aanwezigheid van een castrale

motte, vermoedelijk uit de 11de eeuw. Waarschijnlijk bevindt deze site zich integraal op het domein van de hoeve. Het is echter niet uit te sluiten dat enkele perifere structuren zoals de grachten rond het opperhof en het neerhof deels binnen het projectgebied vallen. Dit zou inzicht kunnen verschaffen in de opbouw, indeling en chronologie van de site in zijn geheel, maar ook in de interpretatie die er aan gegeven wordt *an sich* (opperhof–neerhofstructuur). Gelet op de verschillende jongere kasteelfases (Zeventorenkasteel en huidig kasteel), kan dit bovendien ook een nieuw licht werpen op de geschiedenis van Roborst zelf. Tenslotte biedt dit ook mogelijkheden op kenniswinst over het fenomeen van de castrale motte zelf, een thema waar vanuit archeologisch standpunt in Vlaanderen vooralsnog weinig onderzoek naar gebeurde.

Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

Samenvattend kan dus gesteld worden dat het deel van het projectgebied rondom de Hoeve ten Daele een interessant onderzoekspotentieel heeft voor de geschiedenis van de castrale motte en bij uitbreiding Roborst. Bovenstaande elementen doen besluiten dat verder onderzoek wenselijk is.

Afbakening van zones waar archeologisch erfgoed aanwezig is of verwacht wordt

Figuur 28: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het veronderstelde opper- en neerhof, de waterloop (blauwe pijlen) en het lager gelegen perceel ten noordoosten van de motteheuvel. De gele zones zijn de delen van het projectgebied waar binnen het gabarit van de werken archeologische sporen mogelijk aanwezig zijn (AGIV, geraadpleegd via WMS, eigen bewerking).

3. Bibliografie

DE DECKER S., 1999. Vanuit de hoogte. Een vergelijkende studie van de inplanting van castrale mottes in de provincie Oost-Vlaanderen, *VOBOV-Info* 49, 3-19.

SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYPENS M., HERMY M. & DE BLUST G., 2002. *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten, Onuitgegeven rapport.*

VAN ACKER K. G., 1989. Het Graafschap Biest: een suggestie, *Land van Aalst* 41/2-3, 77-80.

Geraadpleegde websites:

<https://www.dov.vlaanderen.be>

<https://www.geopunt.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

<https://www.cartesius.be>

<https://googlemaps>

<http://www.gisoost.be>

<http://mapire.eu/>

Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226) door Maurits Gysseling (1960)

4. Bijlagen

4.1 Plannen of figurenlijst

Niet van toepassing

4.2 Fotolijst

Niet van toepassing

4.3 Lijst van de bijlagen

Bijlage 1: grondplan en lengteprofiel van de werken in de Kloosterstraat

Bijlage 2: grondplan en lengteprofiel van de werken in de Huttegemstraat

Bijlage 3 en 4: grondplan en lengteprofiel van de werken in de Machelgemstraat

Bijlage 5: grondplan en lengteprofiel van de werken aan de bufferzone

Bijlage 6: grondplan en lengteprofiel van de werken aan de waterloop tussen de Huttegemstraat en de Machelgemstraat

Bijlage 7: overzicht van het volledige projectgebied